

Miia Myllymäki

KUN AVIO- TAI AVOLIITTO PÄÄTTYY

Eron ja puolison kuoleman juridiset vaikutukset

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutusohjelma
Kesäkuu 2018**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Kesäkuu 2018	Tekijä Miia Myllymäki
Koulutusohjelma Liiketalous		
Työn nimi KUN AVIO- TAI AVOLIITTO PÄÄTTYY		
Työn ohjaaja Pirjo Jacobson	Sivumäärä 48	
<p>Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan avioliiton ja avoliiton päättymisen juridisia vaikutuksia ja näiden eroavaisuuksia. Opinnäytetyössä tarkastellaan avioliiton solmimista ja solmimisen edellytyksiä sekä avioeroa ja eron vaikutuksia. Työssä vertaillaan avioeron ja puolison kuoleman juridisia vaikutuksia myös käytännön esimerkein.</p> <p>Avioliiton solmiminen on edelleen yleisintä, mutta hiljalleen yleistyvänä perhemuotona on avoliitto. Avioliiton lisäksi opinnäytetyössä käsitellään avoliittoa ja sen päättymistä eroon tai puolison kuolemaan. Työssä vertaillaan etenkin avioliiton ja avoliiton eroavaisuuksia keskenään. Lisäksi selvitetään, mikä on avolesken asema verrattuna aviolesken asemaan kuolinpesässä. Ja selvitetään, mitä vaikutuksia aviovarallisuusjärjestelmä tuo puolisoille heidän yhteisen elämänsä aikana ja etenkin sen päättyessä.</p> <p>Työn tarkoituksena oli luoda selkeä kuva perhevarallisuudesta ja varallisuuden jakautumisesta liiton päättymisen jälkeen.</p>		
Asiasanat Avioliitto, avio-oikeus, avoliitto, jäämistö, ositus, perhevarallisuus, perintöoikeus.		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date June 2018	Author Miia Myllymäki
Degree programme Business administration		
Name of thesis WHEN MARRIAGE OR COHABITATION ENDS.		
Instructor Pirjo Jacobson	Pages 48	
<p>This thesis examines the legal effects of marriage and cohabitation and differences between these two. This thesis explains how to enter a marriage and the conditions if the marriage ends up in divorce and the main effects of divorce. The legal effects of a divorce and a spouse's death are also compared with practical examples.</p> <p>Marriage is still the most common family form but an increasing one is cohabitation. In addition to marriage, the thesis deals with cohabitation and its ending or the death of a spouse. The main purpose of this thesis is to consider the differences between marriage and cohabitation and to find out what the status of a widow is in the estate. The thesis also finds out what effects the marriage system brings to spouses during their common life, and especially in the end.</p> <p>The purpose of the thesis was to create a clear picture of the marital property system.</p>		

<p>Key words Asset allocation, divorce, estate, marital right, marriage.</p>

LYHENTEET

AL	Avoliittolaki (234/1929)
Avoliittolaki	Laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta (26/2011)
PK	Perintökaari (40/1965)
PerVL	Perintö- ja lahjaverolaki (378/1940)
TVL	Tuloverolaki (1535/1992)
Rekisteröity parisuhde	Laki rekisteröidystä parisuhteesta (950/2001)

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
LYHENTEET
SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	1
2 AVIOLIITTO	3
2.1 Avioliiton solmiminen	5
2.2 Juridinen merkitys	7
2.2.1 Omaisuuden ja velkojen erillisuus	8
2.2.2 Avio-oikeus.....	10
2.2.3 Avioehtosopimus ja avio-oikeuden poisto.....	10
2.2.4 Osituksen esisopimus	13
2.3 Avioero	14
3 AVOLIITTO	19
3.1 Erilaiset avoliitot	20
3.2 Juridinen merkitys	21
3.3 Avoero	23
4 PUOLISON KUOLEMA.....	24
4.1 Lesken oikeudellinen asema	24
4.2 Perimysjärjestys ja perinnönjako.....	26
5 OMAISUUDEN OSITUS	29
5.1 Omaisuuden erottelu.....	31
5.2 Avioero-ositus	32
5.3 Jäämistöositus.....	34
5.4 Osituksen sovittelu	37
6 VEROTUS	39
6.1 Perintöverotus	39
6.2 Lahjaverotus.....	41
6.3 Puolison verotus	42
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	44
LÄHTEET	47
KUVIOT	
KUVIO 1. Solmittujen avioliittojen määrän muutos vuosina 2007–2016.....	4
KUVIO 2. Ensimmäisen avioliiton solmineiden miesten ja naisten keski-iat vuosina 2007–2016	5
KUVIO 3. Rekisteröityjen avioehto-kehitys vuosina 1980–2017.....	12
KUVIO 4. Solmittujen avioliittojen ja avioerojen vertailu vuosina 1970–2016	16
KUVIO 5. Ensimmäisestä avioliitosta eronneiden miesten ja naisten keski-iat vuosina 2007–2016	17
KUVIO 6. Erilaisten perhemuotojen vertailu vuodesta 1990 vuoteen 2016	19

KUVIO 7. Perimysjärjestyksen parenteelit.....	27
---	----

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Esimerkki avioero-osituksesta	33
TAULUKKO 2. Esimerkki avioero-osituksesta	34
TAULUKKO 3. Esimerkki jäämistöosituksesta.....	36
TAULUKKO 4. Perintöveroasteikko 1.1.2017 alkaen (I veroluokka).....	39
TAULUKKO 5. Perintöveroasteikko 1.1.2017 alkaen (II veroluokka).....	39
TAULUKKO 6. Lahjaveroasteikko, kun lahja annettu 1.1.2017 tai sen jälkeen (I veroluokka)	40
TAULUKKO 7. Lahjaveroasteikko, kun lahja annettu 1.1.2017 tai sen jälkeen (II veroluokka)	41

1 JOHDANTO

Solmittujen avioliittojen määrä on ollut lievässä laskussa vuosi vuodelta. Opinnäyteyössä käsitellään avioliittoa sen solmimisesta aina avioeroon ja puolison kuolemaan asti. Avoliitot taas ovat olleet kasvussa vuosien mittaan. Vaikka avoliittoja on pidetty nuorten aikuisten suhteena, elää avoliitossa nykyistä useampi pari. Avoliittoa ei kuitenkaan virallisesti luokitella siviilisäädiksi. Parisuhdemuotoja ovat avioliitto, rekisteröity parisuhde sekä avoliitto. Avioliittoa säännellään avioliittolaissa ja rekisteröityjä parisuhteita käsitellään laissa rekisteröidystä parisuhteesta. Lain soveltajalle avioliitto ja rekisteröity parisuhde ovatkin verrattain helppoja liittoja, sillä ne ovat helppoja tunnistaa. Yksinkertainen rekisterimerkintä osoittaa, sovelletaanko tapaukseen lakia. Avoliitto taas on monimutkainen perhemuoto lain näkökulmasta. Siitä huolimatta avoliitto on perherakenteessa hyvin yleinen. Moni lapsi syntyy avoliittoon, eivätkä kaikki vanhemmat pariskunnatkaan välttämättä solmi avioliittoa. Tästä syystä tarkastelen avioliiton kannattavuutta ja selvitän, onko avioliitto välttämätön yhteisen loppuelämän turvaamisen kannalta.

Työn aiheena on tutkia avioliittoa ja avoliittoa sekä näiden kahden parisuhdemuodon oikeudellisia eroavaisuuksia. Avioliitolla ja avoliitolla on monia yhtäläisyyksiä, mutta etenkin eroavaisuuksia. Haluan tuoda työssä esille yksityiskohtia siitä, mitä ihan jokainen avioliiton solmimisesta harkitseva ei välttämättä ota huomioon, kun vihkimistä ja yhteistä elämää suunnitellaan. Mihin kaikkeen avioliitto sitouttaa puoliset ja mitä juridisia vaatimuksia ja oikeuksia avioliitto sisältää. Toisaalta haluan tutkia sitä puolta, jos puoliset eivät ole juuri varautuneet tulevaisuuteen kuoleman jälkeen tai solmineet avioliittoa. Tosiasia kuitenkin on se, että jokainen liitto päättyy väistämättä aina, joko liiton purkautumiseen eli eroon tai viimeistään toisen puolison kuoleman takia.

Työssä vertailen oikeudellisia vaikutuksia, päättyykö liitto eroon vai toisen puolison kuoleman takia. Tutkin kysymyksiä mitkä ovat lesken oikeudet ja kuinka perimysjärjestys jakautuu perillisten kesken ja miten perimysjärjestys ja lesken oikeudet muuttuvat. Käyn läpi oikeudellisia seurauksia avioerotilanteessa ja mitkä oikeudet puolisoilla on. Käyn aihealueita läpi myös havainnollistavin esimerkein ja laskelmin.

Avoliitolle ei ole määritelty yhtä tiettyä tunnusmerkkiä tai määritelmää, eikä sitä säädellä yksiselitteisesti laissa. Muutamia mainintoja avoliitosta löytyy eri lainkohdista, mutta mm. verotuksessa ja perheoikeudessa avoliiton vaatimukset vaihtelevat. Haluan tarkastella työssä etenkin sitä, miten tilanne

muuttuu, kun toinen puoliso menehtyy. Mikä on avolesken asema kuolinpesässä ja omaisuuden jaossa, miten voidaan varautua kuoleman jälkeiseen toimeentuloon ja mitä vaikutuksia puolison kuolemalla on.

Puolison kuolemantapauksessa suuren elämänmuutoksen lisäksi väistämätöntä on kuolinpesän asioiden hoito ja omaisuuden uudelleen jakautuminen. Tähän pureudutaan tarkemmin käsittelemällä tilannetta, kun osapuolet ovat avioliitossa tai avoliitossa, miten suhdemuoto vaikuttaa toisen puolison perimisoikeuteen. Miten omaisuus jakaantuu pesän osallisten kesken ja mitkä ovat lesken oikeudet pesän jaossa ja yhteiseen kotiin jäämisessä. Ja ennen kaikkea, voidaanko näihin ennalta varautua ja miten? Omaisuuden jaon lisäksi tutkin pääpiirteittäin myös verotuksellisia vaikutuksia.

Tärkeimpinä lähteinä opinnäytetyössä on käytetty ajantasaista avioliittolakia (AL), tuloverolakia (TVL), perintökaarta (PK), perintö- ja lahjaverolakia (PerVL), sekä alan oikeuskirjallisuutta, Verohallinnon internet- sivuja ja Tilastokeskuksen julkaisemia tilastotietoja.

Liiton päättymisen seurauksista omaisuuden jako on keskeinen osa, ja se toteutetaan osituksessa tai omaisuuden erottelussa. Osituksen yksityiskohdat riippuvat liitosta ja avio-oikeuden määrästä. Ositusta käsittelem opinnäytetyössä aiheena pintapuolisesti ja ainoastaan yksinkertaisesti, pureutumatta sen tarkemmin osituksen eri muuttujiin. Koska ositus ja etenkin jäämistöositus ja perinnönjako voivat olla varsin monimutkaisia toimituksia ja sisältävät monia yksityiskohtia, käyn osituksen vain pääpiirteittäin enkä ota huomioon mahdollisia poikkeuksia.

Lasten asema tulee myös aina huomioida erotilanteessa, tai kun toinen puoliso kuolee. Lasten huolto ja tapaaminen voi olla jopa suurempi huoli kuin omaisuus- ja varallisuuskysymykset. Tässä työssä en kuitenkaan pureudu lasten asemaan niin yksityiskohtaisesti. Lapsen elatusta, perimisoikeutta ja huolto-suhdetta on sivuttu pinnallisesti avioero- kohdassa. Tätä syvemmin niitä ei käsitellä tässä opinnäytetyössä, sillä ne ovat kokonaan oma aihealueensa yksityiskohtineen. Työ on myös rajattu käsittelemään Suomen lainsäädäntöä ja Suomen kansalaisten solmimia avioliittoja. Kansainväliset lainkohdat on jätetty käsittelemättä, sekä tilanne, jossa vähintään toinen puoliso on muu kuin Suomen kansalainen.

2 AVIOLIITTO

Avioliitto on yksi parisuhteen muoto kahden täysi-ikäisen henkilön välillä, jota yhteiskunta sääntelee lainsäädännöllä. Avioliittoa säätelee avioliittolaki, johon puolisoitten oikeudellinen asema pohjautuu ja jonka kautta oikeudelliset suhteet rakentuvat. Avioliitolle on säännelty avioliittolaissa edellytyksiä, milloin avioliitto on mahdollista solmia. Viimeksi avioliittolakia on muutettu vuonna 2016.

Avoliitossa elävät parisuhdekumppanit voivat halutessaan solmia avioliiton, jolloin he pääsevät myös osaksi turvajärjestelmää, joka on luotu perheen suojaksi. Suomessa avioliiton solmimisen kannalta ei ole merkitystä parin sukupuolella. Suomessa avioliittolakia uudistettiin vuoden 2017 alussa. Uuden avioliittolain tuoman uudistuksen mukaan avioliiton voivat solmia heteroparit, mutta myös mies- ja naisparit. Ennen lain muutosta, samaa sukupuolta olevat parit pystyivät rekisteröimään parisuhteensa. Parisuhteen rekisteröimisellä oli samat vaatimukset kuin avioliiton solmimisella, sekä samat aviovarallisuus- ja jäämistöoikeudelliset oikeusvaikutukset. Tästä syystä rekisteröityä parisuhdetta ei käsitellä tässä työssä enää erikseen ja puolisoitten sukupuolta ei eritellä. Puolisot ovat aina puolisoita, joihin sovelletaan aina avioliittolain ja perintökaaren säännöksiä. (Aarnio & Kangas 2016, 120–121; Sukupuolineutraali avioliittolaki sai viimeisen vahvistuksen 2016.)

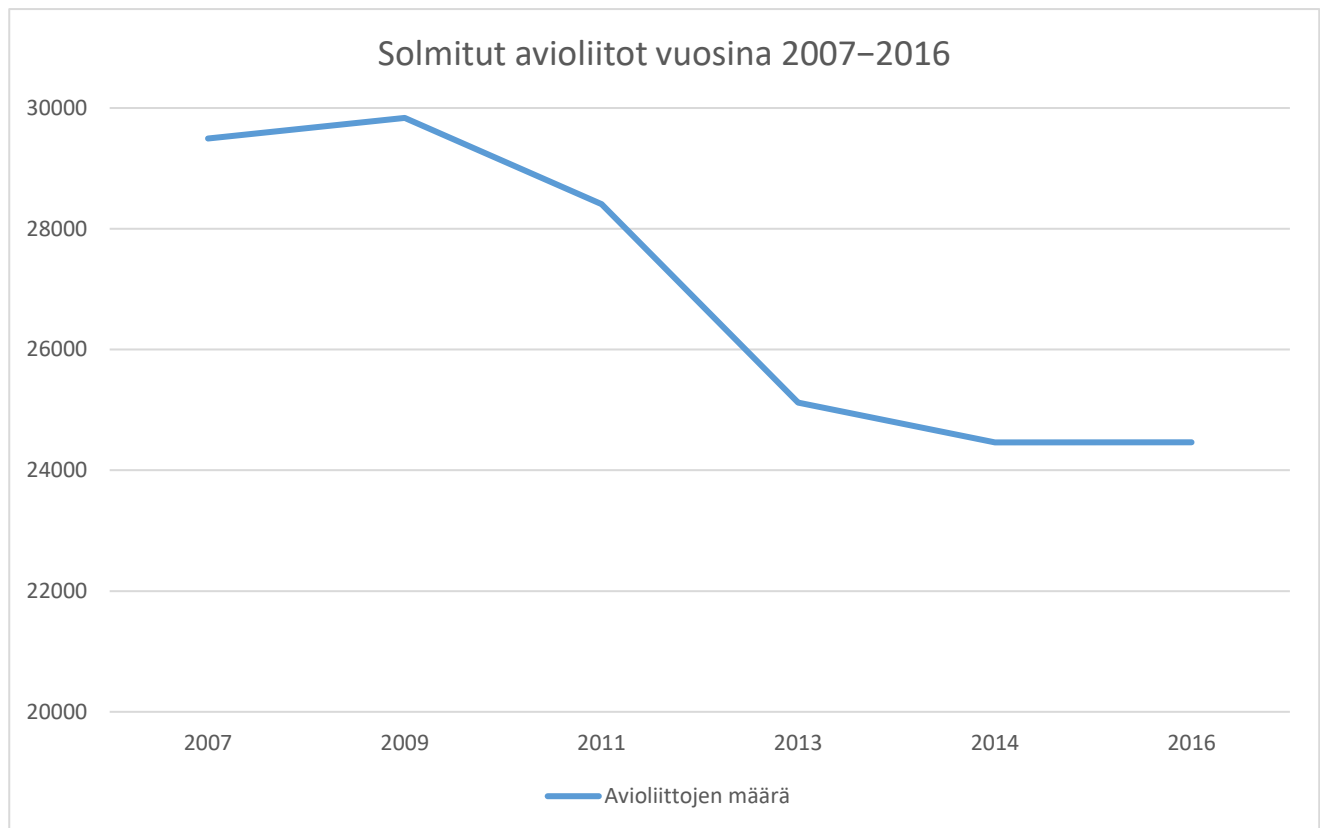
Uusia rekisteröityjä parisuhteita ei ole voinut Suomessa enää solmia sen jälkeen, kun sukupuolineutraali avioliitto tuli mahdolliseksi 1.3.2017. Tätä ennen rekisteröidyt parisuhteet voi muuttaa avioliitoiksi maistraattiin tehtävällä ilmoituksella. Rekisteröity parisuhde jatkuu avioliittona keskeytyksettä siitä hetkestä, kun maistraatti on ilmoituksen saanut. (Kangas 2018, 291.)

Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus edellyttää, ettei aviopuolisoita aseteta lainsäädännössä eriarvoiseen asemaan. Aviopuolisoilla tulee olla yhdenvertaiset yksityisoikeudelliset oikeudet ja velvollisuudet toisiinsa ja lapsiinsa nähden. Oikeudet ja velvollisuudet ovat avioliittoa solmittaessa, sen aikana ja avioliiton purkautuessa. Suomessa avioliittolaki rakentuu puolisoitten yhdenvertaisuuden ja itsenäisyyden periaatteelle, puolisoitten täytyy avioliitossa osoittaa keskinäistä luottamusta sekä yhteisesti toimia perheen hyväksi. (Aarnio & Kangas 2010, 74.)

Nykyään itsestään selviltä kuulostavat asiat avioliitossa olivat aikanaan vallankumouksellisia. Ennen avioliittolain voimaantuloa naisen asema määrittyi miehen kautta. Vuoteen 1913 saakka käytössä olleessa vihkikaavassa vaimon sanottiin olevan luotu miehen vuoksi, mutta miestä ei vaimon vuoksi.

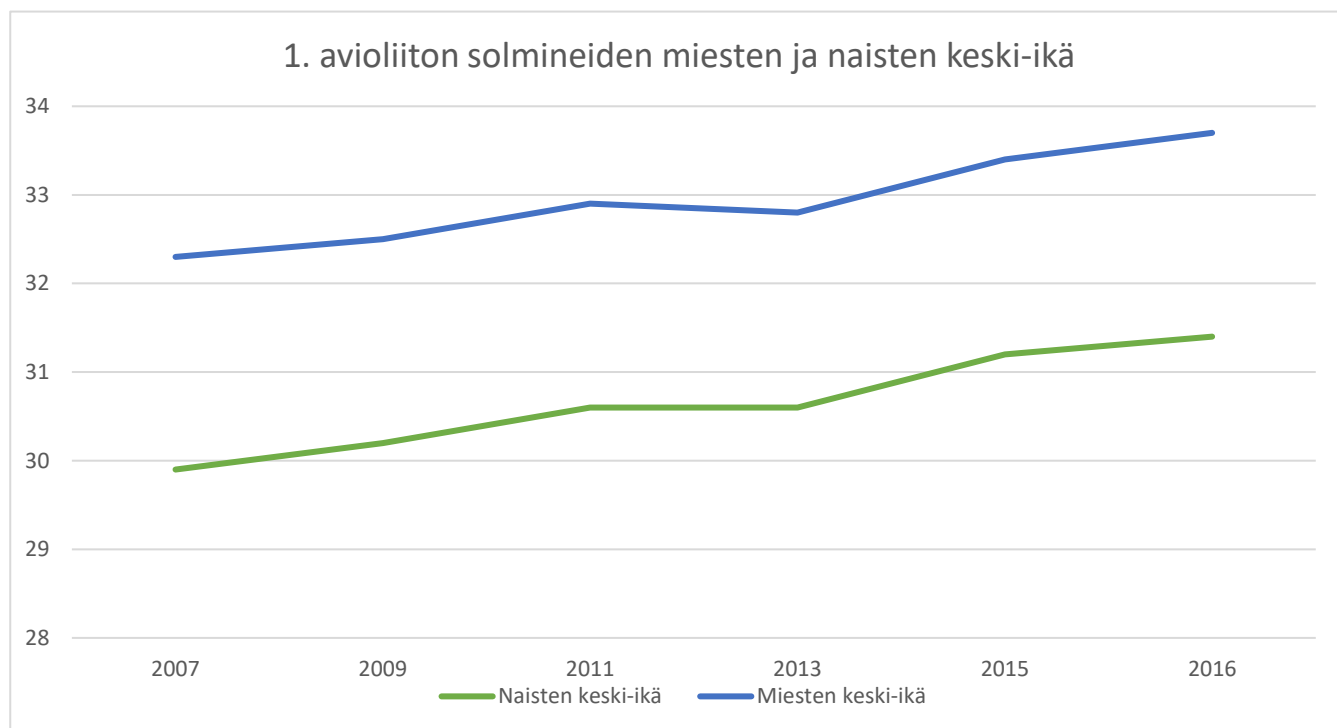
Vasta avioliittolain tulo lakkautti miehen edustusmiehisyyden. Lain tulon jälkeen nainen sai oikeuden itse päättää osallistumisesta ansiotyöhön, sekä yhteiskunnalliseen toimintaan perheen ulkopuolella. (Aarnio & Kangas 2010, 74–75.)

Avioliittoja solmittiin Suomessa vuonna 2016 tilastokeskuksen tietojen mukaan yhteensä 24 464 kappaletta. Avioliiton solmineiden naisten keski-ikä oli 31,4 vuotta ja miesten 33,7 vuotta. Vuonna 2007 avioliittoja solmittiin 29 497 ja vuonna 2008 31 014. Avioliittojen määrä on viimeisten kymmenen vuoden aikana vaihdellut, mutta pääsääntöisesti avioliiton solmineiden parien määrä on pienentynyt. Edelleen suurin osa perheistä on avioparin muodostamia perheitä. Vuonna 2016 59 % lapsiperheistä oli avioparin muodostamia perheitä. Avoparien perheitä taas oli 20 % lapsiperheistä. Yhteensä avioliitossa olevien perheiden määrä oli 947 729. (Solmittujen avioliittojen määrä väheni hieman 2017.)

KUVIO 1. Solmittujen avioliittojen määrän muutos vuosina 2007–2016 (Solmittujen avioliittojen määrä väheni hieman 2017)

Vuodesta 2007 solmittujen avioliittojen määrä on laskenut vuosittain. Lasku on ollut aaltoilevaa, mutta kohtuullisen nopeaa. Vajaassa kymmenessä vuodessa solmittujen avioliittojen määrä on laskenut yhteensä reilulla 5 000 avioliitolla.

KUVIO 2. Ensimmäisen avioliiton solmineiden miesten ja naisten keski-ikä vuosina 2007–2016 (Solmittujen avioliittojen määrä väheni hieman 2017)

Samalla kun avioliittojen määrä on vähentynyt, myös avioliiton solmimisen ajankohta on pidentynyt. Ensimmäinen avioliitto solmitaan yhä vanhempana, mikä puolestaan kertoo siitä, että avioliittojen yleistyessä parit elävät yhä pidempään avioliitossa ja avioliiton solmimiselle ei ole kiirettä. Vuonna 2007 ensimmäisen avioliittonsa solmineista naisista olivat keskiarvoltaan 29,9-vuotiaita, kun taas miesten keskiarvo oli vuonna 2007 32,3 vuotta. Vuonna 2016 keski-ikä oli noussut naisissa jo 31,4 vuoteen ja miehissä 33,7 vuoteen.

2.1 Avioliiton solmiminen

Avioliiton solmimiselle on asetettu avioliittolaissa yksityiskohtaisia säännöksiä, ja jotta avioliitto voidaan solmia, täytyy määrättyjen edellytyksien täytyä. Ennen kuin avioliitto voidaan solmia, tulee suo-

rittaa esteiden tutkiminen, jossa varmistetaan avioliiton edellytyksien täyttyminen. Alaikäisyys on avioliittolain nojalla lähtökohtaisesti este avioliiton solmimiselle. Oikeusministeriö voi kuitenkin myöntää poikkeusluvan alaikäiselle solmia avioliitto. Oikeusministeriön on ennen lupahakemuksen käsittelyä varattava alaikäisen huoltajalle mahdollisuus ilmaista mielipiteensä avioliitolle, kuulemisesta huolimatta huoltaja ei voi estää alaikäistä solmimasta avioliittoa erikoisluvalla. (Aarnio & Kangas 2010, 8–9.)

Muita mahdollisia esteitä avioliitolle ovat jo ennestään voimassa oleva avioliitto tai rekisteröity parisuhde. Uutta avioliittoa ei voida solmia, jos aikaisempi avioliitto on vielä voimassa, eli ennen kuin tuomioistuimen ratkaisu avioerosta on saanut lainvoiman. Laissa sääntelemätön avoliitto ja lakisääteinen avoliitto eivät ole avioeste. Avioliiton esteenä on myös avioliittoon aikovien läheinen sukulaisuussuhde. Avioliittoa ei voida solmia, jos puoliset ovat keskenään sisaruksia, puolisisaruksia, tai suoraan takenevassa tai etenevässä polvessa olevia sukulaisia. Tällaisia ovat esimerkiksi vanhempi ja lapsi, isovanhempi ja lapsenlapsi, sekä ottolapsi ja ottovanhempi. (Aarnio & Kangas 2010, 10–11.)

Avioliiton esteiden tutkintaa on avioliittoon aikovien yhdessä henkilökohtaisesti pyydettävä eli haettava. Mikäli vihkiminen suoritetaan kirkollisena vihkimisenä, tutkinnan suorittaa evankelisluterilainen tai ortodoksinen seurakunta, johon vihittävistä ainakin toinen kuuluu. Siviilivihkimisessä maistraatti tekee saman esteiden tutkinnan väestötietojärjestelmästä löytyvien tietojen avulla. (Vihkiminen.)

Esteiden tutkintaa tulee hakea viimeistään viikkoa ennen vihkipäivää. Tapauksessa, jossa toinen puolisoista on ulkomaalainen, tutkinta voi kestää jopa useampia viikkoja. Tällöin aikaa kannattaa varata enemmän ennen virallista vihkimistä. Esteiden tutkintaa haettaessa hakijat vakuuttavat allekirjoituksellaan, että haetulle liitolle ei ole estettä. Kirkon tai maistraatin todetessa avioliiton esteettömyyden, toimitetaan hakijoille neljä kuukautta voimassa oleva esteettömyystodistus. Vihkiminen tulee toimittaa tämän määräajan kuluessa, muuten esteettömyys tulee tutkia uudelleen. (Suomen evankelisluterilainen kirkko.)

Avioliittoa ei Suomessa vallitsevan oikeuskäsityksen mukaan pidetä sopimuksena, vaan yhteiskunnallisena instituutiona. Tästä syystä avioliittoa ei voida solmia, eikä purkaa kahdenkeskisellä oikeustoi-mella. Kihlaus on kuitenkin kahden henkilön tekemä yleensä suullinen sopimus tulevasta avioliitosta. Kihlaukselle ei ole muotovaatimuksia ja sormuksien vaihtaminen ei ole kihlaukselle edellytys. Kihlaus ei velvoita avioliiton solmimiseen ja se voidaan purkaa vapaamuotoisesti ilman irtisanomisaikaa ja oikeudellisia seuraamuksia. Kihlauksella ei ole enää nykyään juridisia seuraamuksia, eikä sitä säädellä

oikeudellisesti. Esimerkiksi kihlautuneiden lapsella ei ole perimisoikeutta isään. Jotta lapsi saisi perillisen aseman biologiseen isäänsä, tulee isyys erikseen vahvistaa. Kuitenkin perinne elää edelleen ja merkittävä osa perheen perustamista suunnittelevista pareista sopivat avioliiton solmimisesta, eli kihlautuvat ja myös avioituvat myöhemmin. (Aarnio & Kangas 2010, 6, 17.)

Esteiden tutkinnan jälkeen avioliittoon vihkiminen voidaan solmia joko kirkollisena vihkimisenä tai siviilivihkimisenä maistraatissa. Vihkimisen voi suorittaa ainoastaan vihkimisoikeuden omaava henkilö. Kirkolliseen vihkimiseen ovat oikeutettuja sekä evankelis-luterilaisessa, että ortodoksisessa kirkossa pappi. Siviilivihkimisen voi toimittaa käräjäoikeuslain nojalla toimivaltainen henkilö, jolle maistraatti on myöntänyt vihkimisoikeuden. Tällainen on käräjätuomari, käräjänotaari tai maistraatissa toimiva notaari, jolle vihkimisoikeus on myönnetty. Vihkimisoikeus on mahdollista myöntää henkilölle, jolla on oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto ja vaadittava työkokemus alalta. (Aarnio & Kangas 2010, 13–15.)

Koska vihkiminen on henkilökohtainen oikeustoimi, täytyy molempien puolisoitten olla henkilökohtaisesti läsnä, ei asiamiehen edustamana tai videoyhteyden välityksellä. Toimitus tulee suorittaa todistajien läsnä ollessa ja vihkijän tulee varmistaa kummankin puolison henkilöllisyyden. Oikeudellisesti pätevä vihkiminen edellyttää, että vihkijä kysyy avioliittoon aikovilta erikseen, tahtooko tämä solmia avioliiton kumppaninsa kanssa. Johon molempien on vastattava myöntävästi, jonka jälkeen vihkijä toteaa heidät aviopuolisoiksi. (Aarnio & Kangas 2010, 16–17.)

2.2 Juridinen merkitys

Avioliittoa säätelee avioliittolaki, johon puolisoitten oikeudellinen asema pohjautuu ja jonka kautta oikeudelliset suhteet rakentuvat. Avioliittoon vihkiminen ei muuta puolisoitten omistussuhteita avioliiton aikana, vaikka avioliiton tärkeimpiin oikeusvaikutuksiin kuuluu avio-oikeus toisen puolison omaisuuteen. Avioliittoon vihkimisen jälkeen omaisuus ei muutu yhteiseksi, vaikka yleisesti niin kuvitellaan. Avioliitto sitouttaa puolisoit toimimaan avioliittolain säätämässä rajoissa.

Avioliitto ei rajoita puolisoitten oikeutta tehdä sopimuksia keskenään tai toisten osapuolien kanssa. Puolisolla on vapaus valita sopimuskumppani, sekä päättää sopimuksen sisällöstä itsenäisesti kuulematta toista puolisoa. Esimerkiksi lainan ottamiseen ei tarvita toisen puolison hyväksyntää. (Aarnio & Kangas 2010, 76.)

Avioliitolaissa on kuitenkin rajoitettu osittain puolisoiden oikeuksia, millä osaltaan myös turvataan molempien oikeudet. Toinen puoliso ei saa toisen puolison kustannuksella käyttää avio-oikeuden alaisista omaisuutta oman omaisuutensa parantamiseen. Eikä puoliso saa hoitaa taloudellisia asioitaan huolimattomasti. (AL 94 §, 95 §.)

Avioliitolaissa säädetään, että kummallakin puolisoilla on velvollisuus kykynsä mukana ottaa osaa perheen yhteiseen talouteen ja perheen elatukseen. Laissa ei kuitenkaan ole säännelty yksityiskohtaisesti, miten elatusvastuu tulee toteuttaa. Huomioon otettavaa on kummankin puolison elatuskyky, joten kumpikin voi täyttää elatusvastuun eri tavoin ja jopa epäsuhteisesti. Esimerkiksi jos toinen puoliso on joutunut työttömäksi, voi hän täyttää elatusvastuunsa kotitöillä. Pääsääntö elatusvelvollisuudella on, että puolisojen elintasot tulisi olla toisiinsa nähden tasavertaiset. (Niskanen ym. 2010, 158.)

Avioliittolain varallisuusjärjestelmä määrittää, miten puolisojen omaisuus jaetaan avioeron jälkeen oikeudenmukaisesti ja mikä omaisuus ensiksi kuolleelta puolisoilta jää perinnöksi oikeudenomistajilleen. Aviovarallisuusjärjestelmän tulee sisältää riittävät oikeudelliset keinot puolison suojaamiseksi toisen puolison ja kolmannen toimia vastaan. Järjestelmä ei myöskään saa mahdollistaa puolisojen toimia kolmannen vahingoksi. Suomen avioliittolain määrittämä aviovarallisuusjärjestelmä perustuu käsitteenä yksinkertaisimmillaan omaisuuden erillisyyteen, velkojen erillisyyteen, avio-oikeuteen ja sopimusvapauteen. (Aarnio & Kangas 2010, 62.)

2.2.1 Omaisuuden ja velkojen erillisyyden

Suomalainen aviovarallisuusjärjestelmä pohjautuu omaisuuden erillisyyden periaatteelle, jonka lähtökohtana on, ettei avioliitto vaikuta puolisojen omistussuhteisiin. Omaisuuden omistaja on se, jolla on laillinen saanto omaisuuteen. Laillisia saantoja ovat mm. kauppa, lahja, ositus, perintö tai testamentti. Nimiperiaatteen mukaisesti ennen avioliittoa hankittu omaisuus kuuluu sille, kenen nimiin se on hankittu, samoin omaisuus mitä avioliiton aikana hankitaan. Mikäli omaisuus on hankittu puolisojen yhteisiin nimiin tai muuta selvitystä omistuksesta ei saada, katsotaan kummankin omistavan siitä yhtäläisesti kummatkin puolet. (Aarnio ja Kangas 2010, 107.)

Omaisuuden erillisyyden periaatetta täydentää avioliitolaissa säädetty omaisuuden vallinnan erillisyyden periaate, jonka pääsääntönä on, että omaisuuden yksin omistava on oikeutettu käyttämään yksin

määräysvaltaa. Tämä tarkoittaa sitä, että puoliso voi yksin käyttää määräysvaltaa avioliitosta huolimatta. Hän saa siis vapaasti myydä, vuokrata, pantata tai lahjoittaa omaisuuttaan ilman toisen puolison suostumusta. (Aarnio & Kangas 2010, 125.)

Tähän liittyy kuitenkin poikkeus. Avioliittolaissa säädetään vallintarajoituksista, jotka koskevat puolisoitten yhteisenä kotina käytettyä kiinteää omaisuutta ja siihen kuuluvaa asuntoirtaimistoa. Avioliittolain vallintarajoituksen mukaan puoliso ei saa ilman toisen puolison kirjallista suostumusta luovuttaa yhteisenä kotina käytettyä asuntoa, kiinteistöä tai asunto-osaketta ja asuinirtaimistoa, eikä sellaista omaisuutta, joka kuuluu toisen puolison työvälineeksi tai lasten henkilökohtaiseen käyttöön. Vaikka kiinteistö ja sen irtaimisto kuuluisikin vain toisen puolison omistukseen. Sama pätee tilanteessa, jossa puoliset yhdessä omistavat asunnon ja toinen puoliso aikoo myydä omistamansa osuuden ulkopuoliselle. (AL 38 §, 39 §; Aarnio & Kangas 2010, 125.)

Omaisuuksien lisäksi erillisyyperiaatteen mukaan avioliiton solmiminen ei vaikuta puolisoitten velkavastuuseen, vaan kumpikin puoliso vastaa yksin siitä velasta, minkä on tehnyt ennen avioliittoa ja avioliiton aikana. Kumpikin puoliso voi itsenäisesti päättää luoton ottamisesta, eikä toisen puolison suostumusta luoton ottamiseen tarvita. Kumpikin puoliso myös vastaa itse ottamansa luoton maksamisesta. Erillisyyperiaatteesta johtuen toisen puolison omaisuutta, joko avio-oikeuden alasta tai siitä vapaata, ei voida ulosmitata toisen puolison velasta. (AL 52 §.)

Tässä on kuitenkin yksi poikkeus. Puolisot voivat olla solidaarisessa vastuussa sellaisesta velasta, joka on tehty yhdessä tai vain toisen puolison toimesta perheen elatusta varten. Tällöin molemmat puoliset vastaavat siitä velasta sekä omasta, että toistensa puolesta yhteisvastuullisesti. Yhteiseen kotitalouteen eli elatukseen kuuluvia menoja ovat esimerkiksi asunnon vuokra, ruoka-, vaatetus-, lämpö- ja vesikulut. Sekä lasten kasvatuskulut, kuten lasten koulutuksesta, harrastuksista ja hoidosta kertyneet kulut. Poikkeuksena rahallainana otettua velkaa ei voida lukea elatusvelaksi, vaan rahallainana jää sen puolison vastattavaksi, joka sen on ottanut, vaikka velka olisi otettu perheen elatusta varten ja käytetty edellä mainittujen kulujen kattamiseen. Velka, joka aiheutuu perheen asunnon hankkimisesta, rakentamisesta tai peruskorjauksesta ei ole elatusvelkaa. Samoin asunto-osakeyhtiössä maksettavat hoitovastikkeet ovat osakkeen omistajan vastuulla, eikä vastikkeista kertynyttä velkaa katsota elatusvelaksi. (Aarnio & Kangas 2010, 114, 134–135.)

2.2.2 Avio-oikeus

Suomalaisessa avioliittolaissa varallisuusjärjestelmä pohjautuu puolisoiden omaisuuden erillisyyden periaatteelle liiton aikana. Vasta liiton päättyessä puolisoiden avio-oikeus konkretisoituu. Aviovarallisuusjärjestelmän tarkoituksena on taata puolisoille oikeudenmukainen osuus siitä varallisuudesta, joka on ollut avioliiton aikana perheen käytössä. Yleisenä lähtökohtana käytetään perheen käytössä olleen omaisuuden puolittamisperiaatetta. Avio-oikeuden nojalla enemmän netto-omaisuutta omistava puoliso on velvollinen suorittamaan tasinkoa vähemmän netto-omaisuutta omistavalle puolisolle niin, että kummankin puolison avio-osan mukainen omistus toteutuu. Eli puolisoiden netto-omaisuus on osituksen jälkeen yhtä suuri. (Aarnio & Kangas 2010, 62.)

Pääsääntönä on, että avio-oikeutta ei puoliso yksin voi poistaa, vaan päätös avio-oikeuden poistamisesta on puolisoiden tehtävä yhdessä. Aviopuolisot voivat avioehtosopimuksella määritellä toistensa avio-oikeuden omaisuuteensa, eli miten laaja avio-oikeus on ja mitä osaa omaisuudesta se koskee. Avio-oikeus tulee voimaan heti vihkihetkestä alkaen, mutta vaikuttaa taannehtivasti, koska se ottaa huomioon myös kaiken sen omaisuuden, mikä on jo ennen avioliittoa hankittu. Poikkeuksena on tilanne, jossa toinen puoliso on asetettu konkurssiin. Laki suojaa aviopuolisoa ja tällöin toinen puoliso voi irtisanoa yksin avio-oikeuden. Irtisanomisilmoitus tulee tehdä kirjallisesti maistraattiin vuoden kuluessa siitä, kun henkilö on tuomioistuimen päätöksellä asetettu konkurssiin. Maistraatti rekisteröi irtisanomisilmoituksen ja lähettää siitä tiedon oikeusministeriön avioehtoasiain rekisteriin. (Aarnio & Kangas 2010, 102, 82.)

Asianmukaisesti tehty ja rekisteröity irtisanomisilmoitus poistaa molempien puolisoiden avio-oikeuden toistensa omaisuuteen. Avio-oikeuden irtisanomisella ei ole välittömiä vaikutuksia aviovarallisuussuhteisiin. Koska avioliittolaissa on säädetty, että kumpikin puoliso vastaa omista veloistaan itsenäisesti, ei toinen puoliso joudu vastaamaan konkurssiin joutuneen puolison veloista. Irtisanomisilmoitus suojaa puolisoa vasta mahdollisessa omaisuuden erottelussa ja osituksessa, eikä varakkaampi puoliso joudu maksamaan ylivelkaantuneelle puolisolle kohtuutonta tasinkoa. (Aarnio & Kangas 2010, 102–103.)

2.2.3 Avioehtosopimus ja avio-oikeuden poisto

Puolisoiden avio-oikeus toisen omaisuuteen voidaan poistaa avioehtosopimuksella. Avioehtosopimuksella määrätään avio-oikeuden ulottuvuudesta, mihin omaisuuteen aviopuolisolla on avio-oikeus ja

mikä on siitä vapaata omaisuutta. Avioehtosopimuksella voidaan avio-oikeus poistaa yksipuolisesti tai molemminpuolisesti, joko jo olemassa olevaan omaisuuteen tai myöhemmin mahdollisesti tulevaan omaisuuteen, kuten sukutilaan tai kiinteistöön. Se osa puolison omaisuudesta, joka on poistettu avioehtosopimuksella, ei tule ositustilanteessa netto-omaisuuden laskentaan mukaan, eikä tasauksen kohteeksi. Puolisot voivat liittää avioehtosopimukseen myös ehdon, jolla avioehto rajataan koskemaan vain tilannetta, jos avioliitto purkautuu avioeron johdosta. (Avioehtosopimus; AL 41 §.)

Jotta avioehto on pätevä, on sopimuksen tekemiselle asetettu tiukat muotovaatimukset. Avioehto tulee tehdä kirjallisena, päivättyä ja molempien puolisoitten, sekä kahden esteettömän todistajan allekirjoittamana. Sopimus tulee jättää maistraattiin avioliiton solmimisen jälkeen ja se tulee voimaan vasta maistraatin rekisteröinnin jälkeen. Avioehto ei tule voimaan, jos se on saapunut maistraattiin vasta avioliiton purkaututtua, tai kun avioeroasia on tullut vireille. Avioehtosopimus tulee tehdä niin, että molemmat puolisot ovat ymmärtäneet sen sisällön ja ovat yhteisymmärryksessä suostuvaisia sen tekemiseen. Avioehdon vaikutuksia tulee puolisoitten ennalta miettiä niin, että se todella palvelee molempia puolisoita. Sopimuksen pätemättömyys voi myös jäädä tiedostamatta sopimusta tehdessä, sillä muotovirhe voi olla piilevä, mutta siihen vetoaminen oikeudessa ei vanhene. Maistraatti ei sopimuksen rekisteröinnin yhteydessä tutki sen muodollista pätevyyttä. Avioehtosopimuksen sisältöä voidaan myöhemmin muuttaa, mutta ainoastaan tekemällä kokonaan uusi avioehtosopimus. (Aarnio & Kangas 2010, 99–101.)

Avioehto voi olla:

- Avio-oikeuden täydellisesti poissulkeva, jolloin kummallakaan puolisoilla ei ole avio-oikeutta toisen puolison omaisuuteen.
- Osittainen, jolloin kummallakaan puolisoilla ei ole avio-oikeutta johonkin tiettyyn toisen puolison omaisuuteen.
- Yksipuolinen, jolloin toisella puolisoilla ei ole avio-oikeutta ollenkaan toisen omaisuuteen tai johonkin osaan siitä.

Avioehto siis vaikuttaa puolisoitten keskinäisiin varallisuussuhteisiin, mutta vaikuttaa konkreettisesti vasta osituksessa. Avioehtosopimuksella ei pystytä vaikuttamaan velkavastuusiin. (Aarnio & Kangas 2010, 95.)

Maistraatin tietojen mukaan vuonna 2016 avioehtosopimuksia rekisteröitiin yhteensä 9 288. Vuositasolla eniten rekisteröintejä tehtiin heinä-, elo- ja syyskuussa, mitkä ovat myös yleisimpiä avioliiton solmimiskausia. Vuonna 2007 avioehtoja rekisteröitiin 8 251, eli vain 1 037 vähemmän. Vielä 10 vuotta sitten vuonna 2000 avioehtoja rekisteröitiin vielä hieman hillitymmin, 6 153 kappaletta eli 3 135 avioehtoa vähemmän. (Avoin data ja tilastot 2017.)

KUVIO 3. Rekisteröityjen avioehtojen kehitys vuosina 1980–2017 (Avoin data ja tilastot 2017)

Tilastot osoittavat, että avioehtosopimuksen tekee yhä useampi avioliiton solmiva pari. Nopeaa kasvua selittää myös avioerojen määrä. Samoin kuin avioerot yleistyvät niin myös avioehtoja solmitaan enemmän. Kolmessakymmenessä vuodessa avioehtosopimusten määrä on jopa kaksinkertaistunut, kun vuonna 1980 niitä solmittiin 4 173 ja vuonna 2017 jo 8 510. (Avoin data ja tilastot 2017.)

Puolisoiden avio-oikeuteen pystyy vaikuttamaan myös avioliiton ulkopuolinen henkilö. Vapaaomaisuusehdolla, vapaaomaisuusmääräyksellä tai avio-oikeusmääräyksellä kolmas osapuoli voi lisätä testamentissa, lahjakirjassa tai edunsaajamääräyksessä ehdon, jolla lahjan tai omaisuuden saajan puolisoilla ei ole avio-oikeutta kyseiseen omaisuuteen. Vapaaomaisuusehto on vaikutuksiltaan tehokkaampi,

kuin avio-oikeutta poissulkeva avioehto. Vaikka omaisuudensaaja ei olisi vielä omaisuutta saadessaan naimisissa, ehto on voimassa jokaisessa myöhemmin solmittavassa avioliitossa, myös avioeron jälkeen solmittavissa uusissa liitoissa. Jos vapaaomaisuusehdossa on puoliso mainittu nimellä, koskee ehto vain häntä, ei muita mahdollisia puolisoita. (Aarnio & Kangas 2010, 88.)

Avioehto on liittokohtainen ja se tulee tehdä aina jokaiseen avioliittoon erikseen. Avioehtoa voidaan avioerotilanteessa sovittaa, mutta vapaaomaisuusehtoa ei. Osituksen sovittelua käsitellen lisää kohdassa 5.4 Osituksen sovittelu. Vapaaomaisuusehtoa ei voida liittää vastikkeellisiin saantoihin, kuten seuraavalle sukupolvelle siirrettävässä elinkeino-omaisuuden kaupassa. (Aarnio & Kangas 2010, 88.)

Useimmiten vapaaomaisuusehdon tekijänä on omaisuuden saajan sukulainen tai oma vanhempi, joka haluaa turvata lahjoitetun omaisuuden pysymisen suvun hallinnassa. Pätevä ehto ei kuitenkaan edellytä sukulaisuutta lahjanantajan ja -saajan välillä. Ehto ei kuitenkaan estä kokonaan omaisuuden siirtymistä alkuperäisen suvun ulkopuolelle. Ehto ei rajoita puolison oikeutta periä ensimmäisenä kuollutta puolisoa ja lesken oikeutta hallita jäämistöä. Myös vapaaomaisuusehdon alainen omaisuus siirtyy leskelle puolison kuoltua. Ehto ei myöskään estä puolisoita yhtenäisellä päätöksellä sovittelemasta lahjoitetusta omaisuudesta toisin kuin ehto määrää. Omaisuuden tai lahjan siirtymisen jälkeen, saaja voi lahjoittaa tai myydä kyseisen omaisuuden haluamallaan tavalla. (Aarnio & Kangas 2010, 88–89.)

2.2.4 Osituksen esisopimus

Osituksen esisopimus on puolisoitten välinen oikeustoimi, millä he voivat sopia avioehtoa yksityiskohtaisemmin omaisuuden jaosta ja muista toimintaperiaatteista mahdollisen avioeron kohdatessa. Esisopimus on vain tulevaa avioero-ositusta varten tehty sopimus. Jos avioliitto purkautuu puolison kuoleman johdosta, esisopimus ei sido jäämistöosituksessa. Esisopimuksen sisältö ei myöskään estä leskeä vetoamasta tasinkoetuoikeuteensa. Osituksen esisopimusta ei ole avioliittolaissa säännelty eikä siinä ole yhtäkään oikeusohjetta sen muodosta, sisällöstä, rekisteröimisestä tai sopimuksen suhteesta avioehtosopimukseen. Koska avioliittolaki ei tunne osituksen esisopimusta, perustuu se täysin puolisoitten sopimusvapaudelle, jolloin yksityiskohtia sopimuksen tekemiseen ja sen sisällöstä löytyy vain sopimus oikeuden yleisistä periaatteista. (Aarnio & Kangas 2010, 150–151.)

Esisopimuksella puolisoit voivat sopia tasinkona annettavasta omaisuudesta, maksettavasta elatuksesta tai määräaikaista asumisoikeudesta yhteisessä asunnossa sekä siitä, suoritetaanko asumishyödytystä

toiselle korvausta ja miten osapuolet vastaavat yhteisestä asuntolainasta. Osituksen esisopimus ei kuitenkaan korvaa ositusta, vaan ositus tulee suorittaa säädettyjä muotomääräyksiä noudattaen, esisopimus on vain suunnitelma osituksen toteutuksesta. Esisopimuksen vaikutukset todetaan varsinaisessa osituksessa. (Aarnio & Kangas 2010, 150–155.)

Avioehdosta poiketen esisopimus ei ole sisällöltään ja muotovaatimuksiltaan yhtä säännelty, vaan puoliset voivat vapaasti määritellä sen lain ja hyvän tavan rajoissa. Osituksen esisopimus voidaan solmia ennen avioliittoa, avioliiton aikana, ennen avioehto- ja avioehtosopimuksen kanssa samaan aikaan tai ennen ositusta. Käytännössä esisopimus laaditaan silloin, kun avioliiton purkautuminen on todennäköistä. Julkisen notaarin oikeaksi todistama esisopimus, joka on tehty vapaamuotoiseksi sopimukseksi oikeassa muodossa, sitoo puolisoita. Avioehto tulee tehdä tiettyjä muotoseikkoja noudattaen ja sillä voidaan sopia vain rajoitetusti avio-oikeuden laajuudesta tai sen poistamisesta kokonaan, kuitenkin sitä laajemmin avioehdolla ei avioeroon ja sen seurauksiin voida varautua. (Aarnio & Kangas 2010, 150–155.)

2.3 Avioero

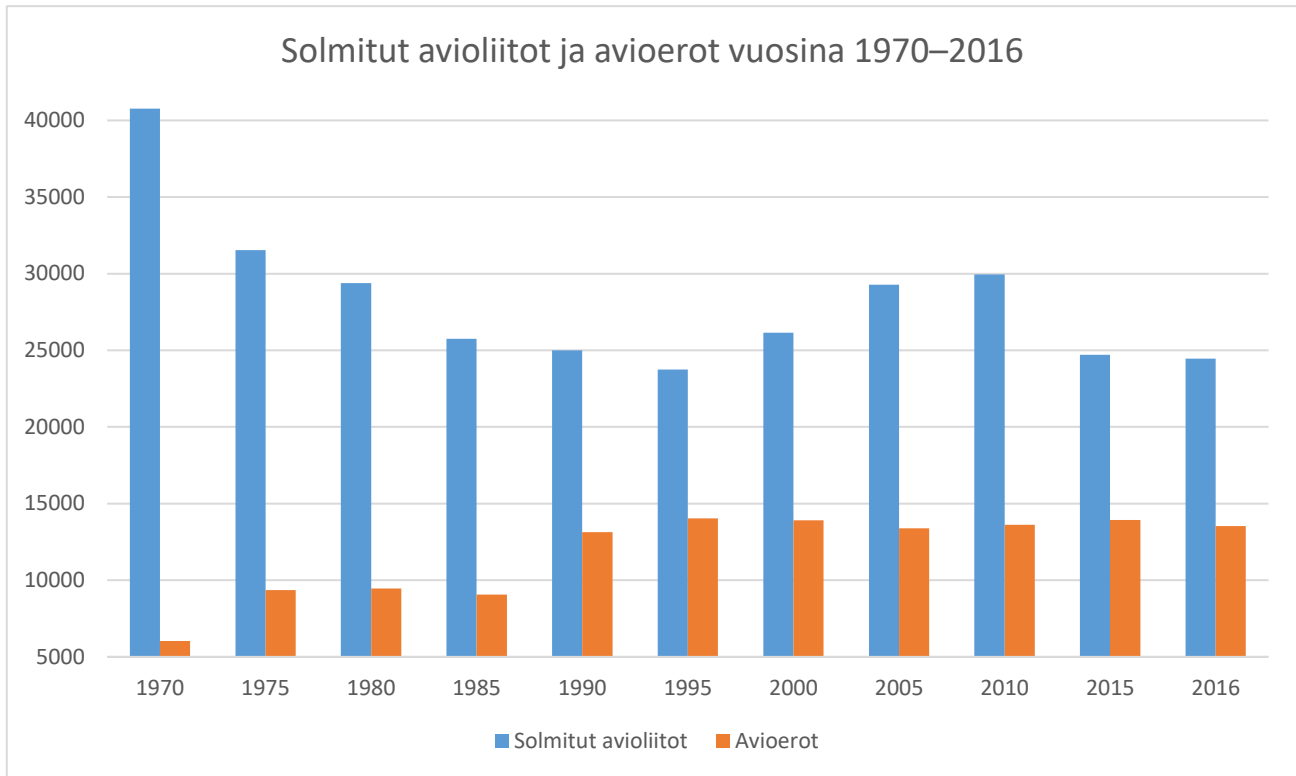
Avioerosäännöstit ovat muuttuneet vuosien varrella avioliitto-oikeuden sääntelyn kannalta. Avioliittolaista on mm. poistettu syyllisyysperiaate, jonka seurauksena enää ei eron saamiseksi tutkita tuomioistuimessa puolisoitten henkilökohtaisia suhteita. Uudistus on tehnyt avioerosta menettelyllisesti yksinkertaisen ja parantanut yksityisyyden suojaa. (Niskanen ym. 2010, 155.)

Päätös avioliiton purkamisesta voi olla parin yhteinen tai vain toisen yksimielinen päätös. Avioeroprosessi on kaksivaiheinen ja alkaa vireillepanohakemuksella, joka toimitetaan kirjallisena toisen puolison kotipaikkakunnan kärjäoikeuteen. Avioerohakemuksen jättämisen jälkeen alkaa harkinta-aika, joka kestää 6 kuukautta siitä, kun hakemus on jätetty kärjäoikeuteen tai kun toinen puoliso on saanut tiedon avioerohakemuksesta. Harkinta-ajan aikana puoliset voivat asua joko yhdessä ja yrittää sopia avioliiton jatkamisesta, tai asua erikseen. Harkinta-ajan kulumisen jälkeen on tehtävä varsinainen avioerovaatimus, puoliset joko yhdessä tai vain toinen yksin riippumatta siitä kenen aloitteesta prosessi käynnistyi. Näiden vaiheiden jälkeen avioliitto voidaan tuomita avioeroon kärjäoikeudessa. (Aarnio & Kangas 2010, 40.)

Jos avioerovaatimusta ei ole tehty määräajassa eli viimeistään vuoden kuluttua harkinta-ajan alkamisesta, vireillä oleva avioero raukeaa. Avioero ei tällöin astu voimaan ja puolisoiden tulee hakea avioeroa uudestaan, mikäli molemmat tai toinen heistä haluaa avioeron kuitenkin lainvoimaiseksi. Avioeron hakeminen ja harkinta-ajan kuluminen ei tee oikeudellisia muutoksia puolisoiden välille, he voivat jatkaa avioliittoa kuten ennenkin ilman vaikutuksia, jos harkinta-ajan jälkeen erovaatimusta ei ole käräjäoikeuteen toimitettu. (Suojanen ym. 2015, 427–428.)

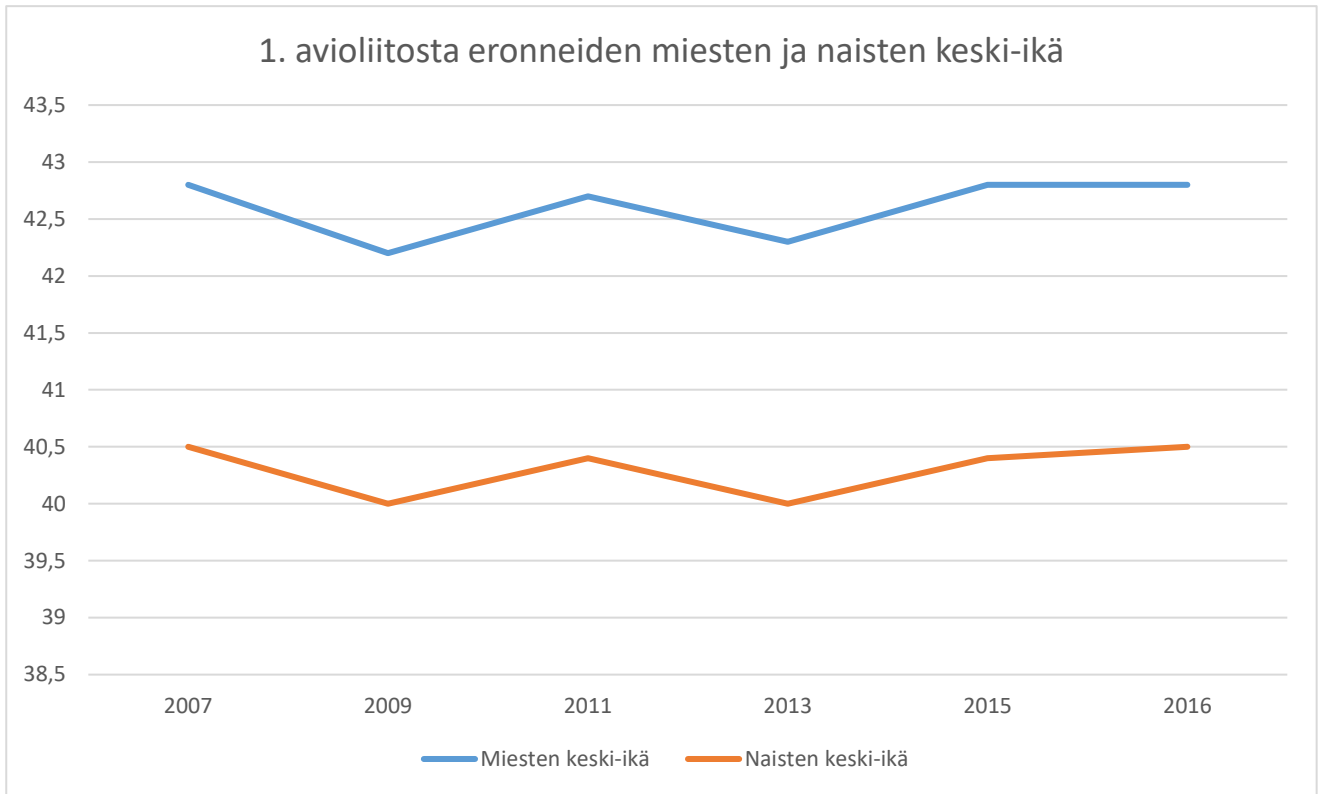
Avioero voidaan toimeenpanna myös ilman harkinta-aikaa sillä perusteella, jos aviopari on asunut keskeytyksettä erillään vähintään kahden viimeisen vuoden ajan. Erillään asumisen perusteella saatavaan avioeroon ei vaikuta se, onko puolisoilla yhteisiä alaikäisiä lapsia. Tuomioistuimen täytyy kuitenkin ottaa käsittelyyn kysymys siitä, kuinka lasten huolto ja tapaamisoikeus on järjestettävä lasten etua ajatellen. Puolisot voivat satunnaisesti vieraila toistensa luona niin, ettei se vaikuta oikeuteen hakea avioeroa ilman harkinta-aikaa. Laki ei myöskään edellytä sitä, että erillään asuminen johtuisi välien rikkoutumisesta. Olennaista on erillään asumisen keskeytymättömyys, ei siihen johtaneet syyt. Erillään asumisen määräaika katkeaa vasta, kun puolisot ovat palanneet yhteiselämään, eli viimeistään silloin kun erilleen muuttanut puoliso kääntää postiosoitteensa takaisin puolisonsa kanssa samaan osoitteeseen. Yhteiselämä voi jatkua joko entisessä yhteisessä kodissa tai kokonaan uudessa. (Aarnio & Kangas 2010, 40.)

Avioeron ilman harkinta-aikaa saa myös siinä tilanteessa, kun avioliitto on solmittu toisen avioliiton ollessa vielä voimassa tai jos avioliitto on solmittu läheisen sukulaisen kanssa, eli avioliitto voidaan todeta olevan esteellinen. Jos tällainen tapaus tulee ilmi, jossa avioliitto on solmittu, on virallisen syyttäjän nostettava kanne ja vaadittava avioeroa. Tässä tilanteessa puolisoilla ei myöskään ole oikeutta jatkaa avioliittoa, vaikka he niin haluaisivatkin. (Aarnio & Kangas 2010, 40.)

KUVIO 4. Solmittujen avioliittojen ja avioerojen vertailu vuosina 1970–2016 (Solmittujen avioliittojen määrä väheni hieman 2017)

Suhtautuminen avioeroon on muuttunut viimeisten vuosikymmenten aikana ja samalla avioerot ovat yleistyneet. 1830-luvulla avioeroja myönnettiin vain 30 vuosittain ja ensimmäisen kerran tuhannen vuosittaisen avioeron raja ylitettiin vuonna 1929. Vuonna 2016 avioeroon päättyneitä avioliittoja oli 13 541. Vastaavasti vuonna 2007 avioeroja kirjattiin 13 224, eli 317 avioeroa vähemmän kuin vuonna 2016. Tilastokeskuksen mukaan vuodesta 2007 lähtien avioerojen määrä on lisääntynyt ja vähentynyt vuorovuosina. Keskiarvo avioerojen määrän lisääntymisessä vuosittain on kuitenkin ollut hillittyä. Ensimmäisen avioliiton avioerohetkellä naisten keski-ikä oli 40,5 vuotta vuonna 2016. Vastaavasti miesten keski-ikä oli 42,8 vuotta. Todennäköisyys, että ensimmäinen solmittu avioliitto päättyy avioeroon, on tilastokeskuksen mukaan 39 %. (Solmittujen avioliittojen määrä väheni hieman 2017; Aarnio & Kangas 2010, 35.)

KUVIO 5. Ensimmäisestä avioliitosta eronneiden miesten ja naisten keski-ikä vuosina 2007–2016 (Solmittujen avioliittojen määrä väheni hieman 2017)

Avioeroasian yhteydessä voidaan käräjäoikeudelta pyytää tuomio elatusavun maksamisesta lapsille tai puolisolle, lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta. Avioeron voimaan astumisen jälkeen aloitetaan juridiset toimet, kuten omaisuuden ositus, puolisoitten tarkemmat asumisjärjestelyt ja mahdollisten lasten huoltoon, asumiseen ja elatukseen liittyvät asiat. Avioero on väistämätön tuomion jälkeen, eikä toinen puolisoista voi estää avioeroa kieltäytymällä sopimuksista lasten huollosta, tapaamisoikeudesta ja elatuksesta. (Aarnio & Kangas 2010, 36; Suojanen ym. 2015, 428.)

Puolisoilla on äärimmäisen riitaantuneessa tilanteessa oikeus hakea tuomioistuimelta yhteiselämän lopettamista, joko toinen puoliso yksin tai molemmat yhdessä. Etenkin silloin, jos kyseessä on toisen puolison väkivaltaisesta käyttäytymisestä, voidaan yhteiselämän lopettamista hakea. Yhteiselämän lopettaminen tarkoittaa puolisoitten asumisjärjestelyiden äärimmäistä järjestelyä perheen kriisitilanteessa, jonka nojalla voidaan määrätä toinen puolisoista muuttamaan nopeastikin pois yhteisestä kodista. Yhdessä tehty hakemus on harvinaisempi ja käytännössä tehdään siinä tilanteessa, kun puoliset ovat yksimielisiä siitä, että heidän on muutettava erilleen, mutta epäselvää on kumpi puolisoista muuttaa ja kumpi jää asumaan yhteiseen kotiin. Vaatimus yhteiselämän lopettamisesta voidaan esittää vielä avio-

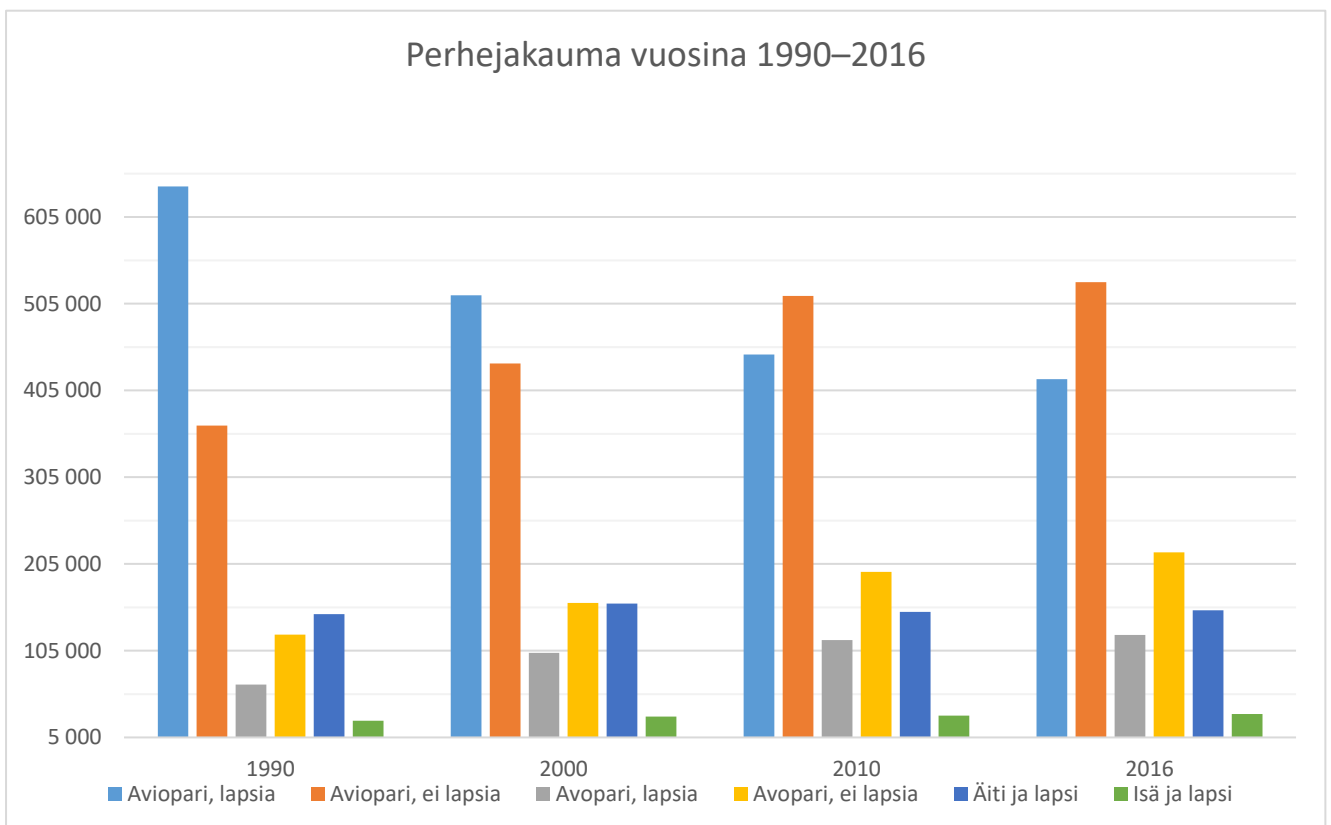
liiton aikana, avioero-oikeudenkäynnissä ja vielä sen jälkeen, kun avioero on tullut lainvoimaiseksi. (Aarnio & Kangas 2010, 30–32.)

Tuomioistuin päättää, kumpi puolisoista saa jäädä asumaan yhteiseen kotiin. Kyse on lähinnä omaisuuden käyttöoikeudesta. Päätökseen ei vaikuta se, kumpi puolisoista omistaa asunnon tai onko asunto avio-oikeuden alaista omaisuutta vai ei. Ratkaisuun vaikuttaa asunnon tarve. Tuomioistuin voi myös velvoittaa toisen puolison muuttamaan pois yhteisestä kodista sen lisäksi, että on päättänyt kumpi saa jäädä asuntoon asumaan. Päätöksen tuomioistuin voi antaa myös toisen puolison irtaimen omaisuuden käytöstä. Luovutuksensaaja ei voi kuitenkaan vaatia luovutetun omaisuuden hallintaa itselleen käyttöoikeuden kestäessä. Tuomioistuimen antama päätös on voimassa toistaiseksi, mutta kuitenkin enintään kaksi vuotta. Viimeistään lainvoimaan tullut omaisuuden ositus tai erottelu lakkauttaa tuomioistuimen päätökset yhteiselämän lopettamisesta. (Aarnio & Kangas 2010, 33–34.)

3 AVOLIITTO

Avoliitto on yleisesti ollut laissa melko käsittelemätön aihe, eikä sitä tunneta niin yksiselitteisesti kuin avioliitto tai rekisteröity parisuhde tunnetaan. Avoliittoa ei myöskään väestörekisterikeskuksen mukaan luokitella siviilisäädyksi. Avoliitto onkin verrattain melko vaikea määritellä, sillä se perustuu henkilöiden keskinäiselle suhteelle ja millaiseksi he sen kokevat. Avoliitolle ei ole myöskään asetettu rekisteröintimahdollisuutta. Tästä huolimatta avoliitot ovat hyvin yleisiä perhemuotoja. Tilastokeskuksen mukaan avoliitossa perheen perustavien määrä on joka vuosi nousussa. Ja yhä useampi pari saa avoliitossa lapsia ja muuttaa yhteen ennen virallista avioitumista.

KUVIO 6. Erilaisten perhemuotojen vertailu vuodesta 1990 vuoteen 2016 (Perheiden määrän kasvu aiempaa hitaampaa 2017)

Tilastokeskuksen uusimpien tietojen mukaan avopareja, joilla ei ollut lapsia, oli vuonna 2016 yhteensä 218 439. Ja avopareja joilla on lapsia, oli yhteensä 123 321. Yhteensä vuonna 2016 tilastoitiin perheitä olevan yhteensä 1 475 583. Perheiksi luokitellaan tässä avioparit ja avoparit, joilla on lapsia tai ei ole, ne; perheet joissa on vain äiti ja lapsi, tai isä ja lapsi, sekä rekisteröidyt mies- ja naisparit. Avoparien

perheitä oli vuonna 2016 yhteensä 23 % kaikista perheistä ja avioparien perheitä 64 %. (Perheiden määrän kasvu aiempaa hitaampaa 2017.)

Kuviossa 6 tarkkaillaan, miten Suomessa perhejakauma on muuttunut vuosien 1990 ja 2016 välillä. Kuviossa vertaillaan etenkin, miten avioliittojen ja avoliittojen määrä on tämän 26 vuoden ajanjakson aikana muuttunut. Kuvioista ilmenee tilanne, kuinka avioparien perheet joissa on lapsia, ovat vähentyneet runsaasti vuodesta 1990. Kun taas lapsettomien avioparien määrä on koko ajan noussut ja jopa ohittanut lapsiperheiden määrän vuoden 2010 jälkeen. Perheellisten avoparien määrä on hitaasti ollut kasvussa, samoin lapsettomien avoparien määrä. Yhä useampi pareista on siis avoliitossa ja saa lapsia avoliiton aikana. Yksinhuoltajaisien määrä ei ole muuttunut vuosien aikana juurikaan ja samoin yksinhuoltajaäitien määrä ei ole muuttunut suuresti. Vaikka avioliitot ja etenkin perheelliset avioliitot ovat vähentyneet, on avoliiton solmiminen tilaston mukaan edelleenkin suosittumpaa kuin avoliitto.

3.1 Erilaiset avoliitot

Sosiaalisena suhteena avoliitto on helppo tunnistaa, ja perustuu lähinnä henkilökohtaiseen sopimukseen. Avoliitto onkin alle 30-vuotiaiden keskuudessa suosituin parisuhdemuoto. Avoliitto on yleisesti lain soveltajalle helppo liitto, koska yksinkertainen rekisterimerkintä osoittaa sovelletaanko avoliittolain säännöksiä oikeudellisen ongelman ratkaisuun. Samanlaista yksinkertaista kriteeriä ei avoliitolle ole. Hankalaksi avoliitto ja sen tunnistaminen muuttuu, kun liittoon halutaan liittää oikeusvaikutuksia. Voidaan kuitenkin määritellä yleisesti, että avoliitto edellyttää parisuhdetta ja yhteistaloutta. (Aarnio & Kangas 2010, 236–237.)

Perheoikeudessa avoliitoksi ei riitä, että kaksi vastakkaista sukupuolta olevaa henkilöä asuvat samassa asunnossa. Avoliitossa voivat elää samaa sukupuolta olevat henkilöt ja alaikäiset. Lähtökohtaisesti parisuhde ja avoliitto eivät tuota oikeusvaikutuksia puolisoitten välille. Yhteiselämän aloittaminen, lopettaminen ja puolisoitten keskinäiset suhteet ovat yksityisasiasia. Käytännössä avoliitto perustuu ns. hiljaiseen sopimukseen, jossa kannetaan vastuuta omasta ja toisen puolesta. Henkilöt, jotka eivät voi solmia avoliittoa eivät myöskään voi olla avoliitossa keskenään. Samoin voimassa oleva avoliitto muodostaa avoliitolle esteen. (Aarnio & Kangas 2010, 236–237.)

Avoliitot voidaan jakaa karkeasti neljään ryhmään; Nuorten aikuisten ensimmäiseen avoliittoon, avoliittoa edeltävään avoliittoon, avoliiton jälkeiseen avoliittoon ja avoliiton jälkeiseen avoliittoon. Suo-

nessa on tullut voimaan vuonna 2011 avoliiton säätelemistä varten laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta, eli ns. Avoliittolaki. Oikeudellisesti avoliitot voidaan siis jakaa vain kahteen ryhmään eli niihin, joihin sovelletaan avoliittolakia ja joihin ei. Avoliittolaissa on säädetty vain avoliiton päättymisen jälkeisestä taloudellisesta suhteesta puolisoitten välillä, kuten toisen puolison kuoleman jälkeisestä lesken asemasta. Laki ei koske yhdessä asumisen aikaa, eikä sitä voida soveltaa kaikissa avoliitoissa. (Kangas 2018, 291.)

Avoliittolain 3. §:ssä määritellään, mikä on avoliitto, johon lakia voidaan soveltaa. Avopuolisoilla tarkoitetaan yhteistaloudessa asuvia parisuhteen osapuolia, jotka ovat asuneet yhdessä vähintään viisi vuotta ja/tai joilla on tai on ollut lapsi yhteisessä huollossa. Avopuolisoksi ei katsota sellaista henkilöä, joka on jo avioliitossa. Avoliitot joihin voidaan soveltaa avoliittolakia, kutsutaan avoliittolaissa säännellyksi avoliitoksi. Ne avoliitot joita ei laki koske, kutsutaan erityislailla sääntelemättömäksi avoliitoksi. Silloin kun lakisääteisen avoliiton tunnusmerkistö täyttyy, muuttuu laissa sääntelemätön avoliitto lakisääteiseksi ilman erillistä rekisteröintiä tai puolisoitten tahdonilmaisua. (Kangas 2018, 291; Laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta.)

Avoliittolaki antaa suojaa avopuolisolle liiton päättyessä, koska puolisoilla on oikeus hakea pesänjakajaa omaisuuden erottelun toimittamiseksi ja tietyin edellytyksin puolisoilla on oikeus saada hyvitystä yhteistalouteen antamastaan panoksesta. Avopuolison oikeudet eivät kuitenkaan ole avoliittolaista huolimatta läheskään samat kuin aviopuolison oikeudet. (Niskanen ym. 2010, 152.)

3.2 Juridinen merkitys

Avoliitolla ja avoliitolla on joitain samankaltaisuuksia, sekä eroavaisuuksia oikeudellisissa säännöksissä. Sekä avio-, että avoliitossa pätee nimiperiaatteen mukainen omaisuuden erillisuus eli omaisuuden omistajaksi katsotaan se, kenen nimiin omaisuus on kirjattu. Yhteiseksi hankittu omaisuus määräytyy esimerkiksi kirjallisen kauppakirjan omistusoikeuksien mukaan, jos tarkkoja osuuksia ei ole määrätty katsotaan omistusoikeudet yhtä suuriksi. Avoliiton aikana puolisoit voivat tehdä molemmat sopimuksia toistensa tai ulkopuolisten kanssa. Avopuolisot voivat mm. olla velkasuhteessa keskenään ja lahjoittaa toisilleen omaisuutta. Puolisot voivat myös valtuuttaa toisensa toimimaan omasta puolestaan. (Aarnio & Kangas 2010, 241–242.)

Avioliiton ja avoliiton keskeisimmät oikeudelliset eroavaisuudet ilmenevät avioliiton varallisuusjärjestelmään vertaamalla. Avoliitossa ei tunneta käsitteitä avio-oikeus, elatusvelvollisuus, leskensuoja, määräys yhteiselämän lopettamisesta ja suojattu omaisuus. Avioliitossa perheen yhteisenä kotina käytetty kiinteistö ja irtain omaisuus on suojattu. Kiinteistön omistaja ei voi myydä tai muuten luopua kodista ja sen hallinnasta ilman toisen puolison suostumusta. Avoliitossa tätä ehtoa ei ole. Kodin ja irtaimiston omistaja voi päättää omaisuudestaan haluamallaan tavalla. Omaisuutta ei avoliiton päätyttyä myöskään tasata, vaan omaisuus jakautuu omistussuhteiden mukaan. Avopuolison kuollessa toisella puolisollla ei ole oikeutta toisen puolison omaisuuteen. Jäänyt omaisuus jaetaan perillisten kesken omaisuuden jaossa ja puolisolle jää vain hänen itsensä omistama omaisuus. Tähän paneudutaan tarkemmin kohdassa 5. Omaisuuden ositus.

Perheoikeudellisesti avoliitto poikkeaa hieman avioliitosta. Lapsen synnyttäjä on lapsen äiti riippumatta siitä, elääkö hän avoliitossa, avioliitossa vai yksin. Isyysolettamaa sovelletaan kuitenkin vain avioliitossa syntyneisiin lapsiin, joten avoliitossa lapsen isän tulee tunnustaa isyytensä. Oikeudellisesta isyyden vahvistamisesta huolimatta avomies ei ole vielä tämän päätöksen nojalla lapsen huoltaja. Jos isä haluaa avoliitossa syntyneen lapsen huoltajaksi yhdessä avovaimonsa kanssa, voivat he sopia lapsen huollosta. Mikäli lapsen huollosta syntyy erimielisyyksiä isän ja äidin välille, huollosta päättäminen kuuluu tällöin tuomioistuimelle. (Kangas 2018, 268.)

Yhtenä syynä avoliittojen yleistymiselle ja yhä useamman lapsen syntymistä avoliittoon onkin pidetty sitä, ettei avoliitossa ja avioliitossa syntyneiden lapsien oikeudellisessa asemassa ole välttämättä lainkaan eroavaisuuksia. Lapsen saamista avioliiton ulkopuolella ei ole pidetty enää pitkään aikaan häpeällisenä, eikä raskaudesta johtuvaa pakkoavoliittoa tunneta pian edes käsitteenä. Myös avoero koskettaa tuhansia lapsia vuosittain ja avoliitossa syntyneiden lasten oikeudellinen asema on järjestetty lainsäädännöllisesti samoin kuin avioliitossa syntyneiden lasten. Avoliitossa syntyneen lapsen yhteishuoltajuus järjestetään samoin kuin avioliitossa syntyneen lapsen. Jos ratkaisua halutaan muuttaa, voidaan sopia lähivanhemmuudesta ja elatuksesta, jonka sosiaalilautakunta vahvistaa. Jos lasten asemasta syntyy riitaa avoliiton purkautumisen jälkeen, käsitellään tapaukset tuomioistuimessa. (Kangas 2018, 267–268.)

Avoliitto määritellään kuitenkin oikeudellisesti läheissuhteeksi, johon voidaan joissain tilanteissa liittää oikeusvaikutuksia. Esimerkiksi valtion jäämistösaantoa koskevissa säännöksissä serkkuja pidetään perittävälle niin etäisinä henkilöinä, ettei heidän kesken jaeta mahdollista perintöä. Perintö luovutetaan

valtiolle, jos muita perillisiä ei ole. Omaisuus voidaan kuitenkin erillisestä hakemuksesta luovuttaa ”perittävän läheiselle”. Perintökaassa avopuoliso on luokiteltu läheiseksi henkilöksi. Myös lapsen äidin avomiestä voidaan pitää lapselle läheisenä henkilönä, vaikka äidin kuollessa isyyden vahvistaminen tai huoltajaksi hakeminen olisi kesken. (Aarnio & Kangas 2010, 249.)

3.3 Avoero

Avoliiton tavoin myös avoliitot päättyvät jossain elämän vaiheessa. Avoliiton purkautumisen syytä on toisen puolison kuolema, avoliiton solmiminen jolloin avoliitto lakkaa, tai kun avopuolisot eivät enää halua jatkaa yhteiselämäänsä eli he eroavat. Puolisot voivat avoliiton purkaututtua sopia siitä, miten heidän väliset omistussuhteet ratkaistaan. Valtaosa avoeroista on käytännössä sopueroja, joissa onnistutaan sopimaan varallisuuden jaosta, sekä yhteisten lasten huollosta, asumisesta ja elatuksesta. (Aarnio & Kangas 2010, 251.)

Avoliitossa elävä pari ei avoerotilanteessa voi hakea tuomioistuimelta päätöstä yhteiselämän lopettamisesta. Tällöin se osapuoli, joka ei omista yhteisenä kotina käytettyä asuntoa, joutuu muutamaa pois toisen puolison vaatimuksesta.

Avoliittolaki rakentuu täydelliselle omaisuuden erillisyyden periaatteelle avioliiton tavoin. Avoliitossa ei kuitenkaan tunneta avio-oikeutta, eikä omaisuuden tasausta. Koti-irtaimistoa ei tasata, vaan omistussuhteet ratkaistaan perustuen niiden todelliseen näyttöön nimiperiaatteen mukaan ja omaisuus jaetaan niin, että puoliset saavat itselleen kuuluvan omaisuuden. Jos puolisoiden omaisuutta eroteltaessa ei voida näyttää, kummalle puolisolle omaisuus kuuluu, katsotaan sen kuuluvan avopuolisolle yhteisesti yhtäläisin oikeuksin. Omaisuuden erillisyyttä täydentää velkojen erillisuus. Avopuolisot voivat olla velkasitoumuksen ehtojen mukaisesti vastuussa velasta yhdessä. Jos velkavastuu on olemassa avoliiton päättyessä, vastuu jatkuu, kunnes velka on ehtojen mukaan maksettu kokonaan. (Kangas 2018, 297–298.)

4 PUOLISON KUOLEMA

Avio- ja avoeron lisäksi toinen liiton purkautumisen syy on toisen puolison kuolema. Lakimääräinen perintöoikeus sääntelee kuoleman johdosta tapahtuvan omistajanvaihdoksen oikeusvaikutuksia, joten perintöoikeudella ja yksityisellä omistusoikeudella on läheinen yhteys toisiinsa. Kuolema muuttaa yksityisen omistusoikeuden perhevarallisuudeksi, joka jaetaan perintöoikeudellisten sääntöjen mukaan. Perintöoikeudellisilla säännöksillä pyritään turvaamaan mahdollisimman häiriötön omistajanvaihdos. Tästä esimerkkinä on säädetty laissa lesken aseman turvaavia suojaussäännöksiä perinnönjaon suhteen. (Aarnio & Kangas 2010, 281–282.)

4.1 Lesken oikeudellinen asema

Kun liitto päättyy puolison kuoleman johdosta, lesken oikeudellinen asema määräytyy pitkälti siitä, olivatko puoliset solmineet avioliittoa vai olivatko he avioliitossa. Jos avioliitto purkautuu puolison kuoleman johdosta, lesken oikeus kuolleen puolisonsa omaisuuteen riippuu siitä, jäikö kuolleelta puolisoilta rintaperillisiä. Jos rintaperillisiä ei ole, leski perii ensiksi kuolleen puolison kokonaisuudessaan. Lesken perimisoikeus ei ole riippuvainen avioliiton kestosta tai siitä, oliko puolisoilla avio-oikeus toistensa omaisuuteen. Kun leski perii ja kuollut puoliso ei ole määrännyt omaisuudestaan testamentilla, leski on yksin ensiksi kuolleen puolison kuolinpesän osakas. (Aarnio & Kangas 2016, 105.)

Jos ensiksi kuolleelta aviopuolisolta jäi lesken lisäksi rintaperillisiä tai esimerkiksi testamentin saajia, aviolesken oikeudelliseen asemaan kuuluu oikeus vedota enimmäissuojaan, jolla hän voi pitää jäämistöä kokonaan jakamattomana hallinnassaan. Tämä tarkoittaa lesken oikeutta hallita koko jäämistöä. Enimmäissuoja turvaa puolison oikeudellisen aseman myös siinä tilanteessa, jos ensiksi kuollut puoliso on tehnyt testamentin omaisuudestaan jonkun muun kuin lesken hyväksi. Rintaperillisillä ja testamentin saajalla on kuitenkin aina oikeus vaatia pesänjakoa lesken vielä eläessä. Jakovaatimus johtaa siihen, että ensin on toimitettava omaisuuden ositus ensiksi kuolleen puolison rintaperillisten ja lesken välillä. Tällöin lesken hallintaan on jätettävä puolisoitten yhteisenä kotina käytetty asunto, jos lesken varallisuuteen ei sisälly kodiksi sopivaa asuntoa. Tätä lesken oikeutta pitää jäämistöön kuuluvaa asuntoa ja sen tavanomaista asuinirtaimistoa itsellään kutsutaan lesken vähimmäissuojaksi. Huolimatta siitä, oliko puolisoilla avio-oikeus toistensa omaisuuteen ja suojan piiriin kuuluvaan omaisuuteen, on leskellä aina oikeus vedota leskensuojaan. Tavanomainen koti-irtaimisto sisältää sen perusirtaimen,

mitä leski tarvitsee ja mitä voidaan pitää tavanomaisena ja välttämättömänä. Kuitenkin arvokkaat taidetaitokokoelmat ja niihin verrattava omaisuus voidaan aina jakaa lesken eläessä perillisten kesken. Vähimmäissuojan piiriin kuuluu myös sellainen omaisuus, joka on vapaaomaisuusmääräyksen nojalla tai avioehdolla poistettu avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta. (Aarnio & Kangas 2010, 297–299, 428.)

Leskensuoja antaa leskelle oikeuden käyttää hallinnassaan olevaa jäämistöä ja saada itselleen siitä saatavat tulot, sekä leski voi myös vuokrata käyttöoikeuden alaista omaisuutta. Leskellä ei ole kuitenkaan omistusoikeutta hallinnassaan olevaan omaisuuteen, eikä oikeutta ilman erityistä perustetta luovuttaa tai pantata omaisuutta omaa velkaansa vastaan. Eikä leskellä ei ole oikeutta tehdä testamenttia hallintaoikeuden alaisesta omaisuudesta. Hallintaoikeus päättyy viimeistään lesken kuolemaan. Lesken oikeus pitää jäämistöä hallinnassaan kuolemaansa saakka kohdistuu kuitenkin vain jäämistön säästöön. Jos kuolleen puolison kuolinpesä on ylivelkainen, ei lesken hallintaoikeudella ole kohdetta omaisuuden realisointipakon vuoksi. Leski voi tilapäisesti pesänselvitysvaiheen ajan asua yhteisessä kodissa, mutta oikeus päättyy siinä vaiheessa, kun asunto tulee myydä velkojen kattamiseksi. (Aarnio & Kangas 2010, 428; Aarnio & Kangas 2016, 112.)

Avoliiton varallisuusjärjestelmän mukana on Kelan maksama leskeneläke alle 65-vuotiaalle leskelle. Kelan leskeneläkkeeseen kuuluu alkueläke ja mahdollinen jatkoeläke. Alkueläke voidaan maksaa heti puolison kuolinpäivän seuraavaan kuun alusta, ja sitä maksetaan 6 kuukautta. Alkueläkkeen maksamisen jälkeen Kela voi maksaa jatkoeläkettä siihen asti, kunnes leski täyttää 65 vuotta. Jatkoeläke koostuu perusmäärästä ja tulosidonnaisesta täydennysmäärästä. Kelan maksaman leskeneläkkeen lisäksi kuolleen puolison työeläkeyhtiö voi maksaa leskeneläkettä, sillä määrällä, mitä puoliso oli elämänsä aikana ehtinyt ansaita. Kela maksaa leskeneläkettä siihen asti, kunnes leski täyttää 65 vuotta, työeläkeyhtiöiden maksamalle leskeneläkkeelle ei ole ikäraja. (Leskeneläke 2016.)

Avoliitossa leskellä ei ole leskensuojaa eikä mahdollisuutta saada leskeneläkettä. Avopuolisolla on kuitenkin oikeus hakea harkinnanvaraista avustusta, mikäli lesken toimeentulo on heikentynyt avopuolison kuoleman johdosta ja avustus on tarpeellinen turvaamaan lesken toimeentulo. Avustuksen tarvetta ja määrää arvioitaessa on otettava huomioon avolesken mahdollisuus turvata toimeentulonsa omin varoin, omin ansiotuloin tai muilla tuloillaan. Huomioon otetaan myös lesken ikä, parisuhteen kesto, sekä muut näihin verrattavat seikat. Avustus on vaadittava viimeistään perinnönjaossa. Oikeutensa turvaamiseksi avoleskellä on kuitenkin oikeus vaatia puolisonsa kuolinpesän luovuttamista pesänselvittäjän hallintoon ja vaatia pesänjakajan määräämistä. (Kangas 2018, 311.)

Yhtenä avoliiton heikkoutena on leskeksi jääneen puolison oikeudet kuolinpesän asioiden hoidossa. Oman puolison poismenon lisäksi käytännön asioiden hoito vaikeutuu, etenkin jos lesken ja muiden omaisten välillä on erimielisyyksiä. Koska leskellä ei ole oikeutta hallita ensimmäisenä kuolleen puolison jäämistöä jakamattomana edes silloin, kun siihen sisältyy perheen yhteisenä kotina käytetty asunto. Ellei testamenttia ole laadittu, kuolleen puolison omaisuus jaetaan hänen lakimääräisten perillisten kesken ja omaisuus erotellaan omistusosuuksien mukaan. Avoleski ei pysty osallistumaan kuolinpesää koskeviin asioihin, sillä häntä ei katsota kuolinpesän osakkaaksi. (Kangas 2018, 143–144.)

Omaisuuksien vallinta puolison kuollessa määräytyy eri sääntöjen mukaan riippuen siitä, onko kyseessä kuolleen puolison omaisuus vai lesken. Kuolleen puolison omaisuuden vallintaa määräytyy perintökaaren säännösten mukaan, jolla sovelletaan kuolinpesän hallintoa. Vallintaan vaikuttaa myös se, onko leski kuolinpesän osakas vai ei. Jos lesken osakkuus kuolinpesässä perustuu vain avio-oikeuteen, eikä muuta perustetta osakkuudelle ole, lakkaa lesken kuolinpesän osakkuus heti, kun ositus on lainvoimainen ja leskelle on maksettu mahdollinen tasinko. Tästä tilanteesta lähtien leskellä ei ole oikeutta osallistua kuolleen puolisonsa kuolinpesän hoitoon ja omaisuuden vallintaan. (Kangas 2018, 144.)

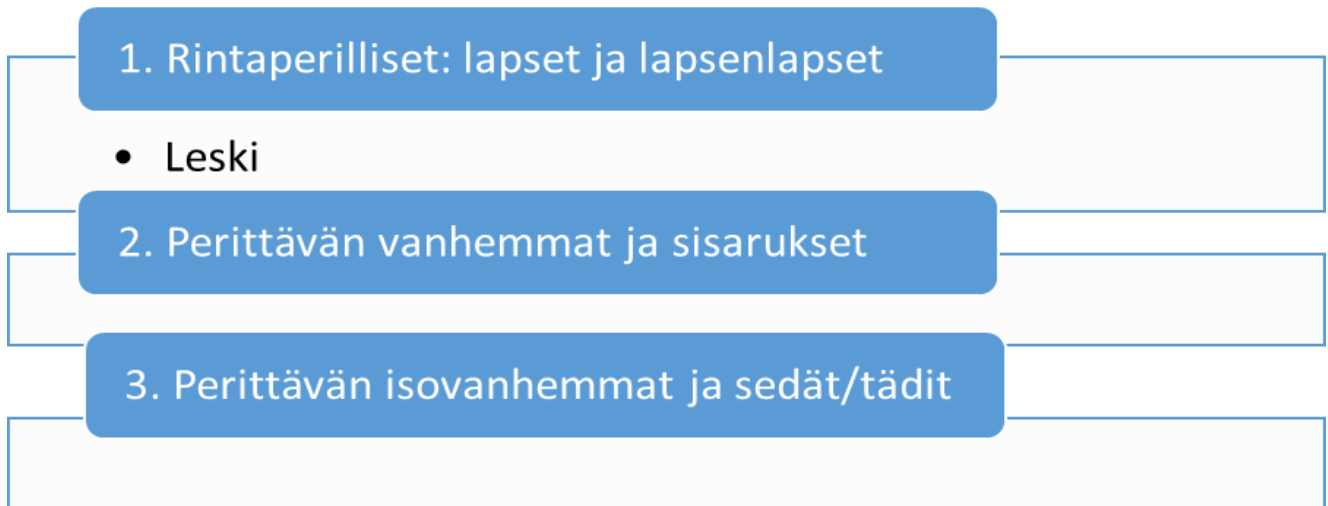
4.2 Perimysjärjestys ja perinnönjako

Lainmukaista perimystä säätelee perintökaari (PK), jonka mukaisessa perintöjärjestyksessä perillisyryhmät on jaettu kolmesta eri parenteelista. Parenteelit määrittävät perimysjärjestyksen eli missä järjestyksessä ja kenelle omaisuus jaetaan. Ensimmäiseen parenteeliin kuuluvat rintaperilliset, joita ovat aviolapset, ottolapset sekä avoliiton ulkopuolella syntyneet tunnustetut lapset. Toisessa parenteelissa ovat perittävän vanhemmat eli äiti ja isä, sekä kolmannessa parenteelissa perittävän isovanhemmat. Kolmannessa parenteelissa ei ole enää sijaisperimisoikeutta, serkut eivät enää ole oikeutettuja perintöön. Aviolesken oikeus hallita jäämistöä jakamattomana sijoittuu ensimmäisen parenteelin rinnalle. Mikäli parenteeliin kuuluvia henkilöitä ei ole, eikä testamenttia ole laadittu, siirtyy perintö kokonaan valtiolle. (Kangas 2018, 321.)

Toissijaisia perillisiä ovat kaikki ne perilliset, joilla on oikeus perintöön. Eli toisen parenteelin perilliset. Testamentilla voidaan myös asettaa kuka tahansa toissijaisen perillisen asemaan. Ne toissijaiset perilliset jotka ovat oikeutettuja saamaan osuuden lesken pesästä, ovat ensiksi kuolleen puolison perillisiä, mutta vain lesken kuolinpesän osakkaita. Leski on kuolinpesän osakas silloin, jos hän on testamentin saajana. Tai kun puolisoilla on avio-oikeus toistensa omaisuuteen. Tällöin leski on kuolinpesän

osakas siihen asti, kunnes ositus on suoritettu. Leski ei ole osakas vain sillä perusteella, että hänellä on oikeus hallita jakamattomana jäämistöä. Eronnut puoliso on entisen aviopuolisonsa kuolinpesän osakas silloin, jos toisella puolisoista oli avio-oikeus toisen omaisuuteen ja ositus oli vielä toimittamatta entisen aviopuolison kuollessa. (Aarnio & Kangas 2010, 300, 328.)

KUVIO 7. Perimysjärjestyksen parenteelit (Kangas 2018, 321)

Avioliittolain varallisuusjärjestelmä määrittää, miten puolisoiden omaisuus jaetaan avioeron jälkeen oikeudenmukaisesti ja mikä omaisuus ensiksi kuolleelta puolisoilta jää perinnöksi oikeudenomistajilleen. Aviovarallisuusjärjestelmän tulee sisältää riittävät oikeudelliset keinot puolison suojaamiseksi toisen puolison ja kolmannen toimia vastaan. Järjestelmä ei myöskään saa mahdollistaa puolisoiden toimia kolmannen vahingoksi. (Aarnio & Kangas 2010, 62.)

Lapsen oikeudessa periä omat vanhempansa on pieniä eroja. Lapsen ja äidin välinen suhde on yleensä selvä, mutta lapsen ja isän oikeudellinen suhde voi olla mutkikkaampi. Mikäli lapsi on syntynyt avioliittoon, katsotaan aviomies lapsen isäksi eli kyseessä on automaattinen isyysolettama. Myös siinä tapauksessa aviomies katsotaan lapsen isäksi, jos avioliitto purkautuu miehen kuoleman johdosta ennen lapsen syntymää. Mikäli voidaan todeta, että lapsi on voinut tulla siitetyksi avioliiton kestäessä, tällöin aviomies oletetaan isäksi. Vaikka isyysolettaman mukainen isyys ei vastaisi biologista totuutta, sitä

voidaan käyttää joko äidin tai isän vaatimuksesta ja se voidaan joissain tilanteissa myös kumota. Avioliittoon ei sisälly isyysolettamaa avioliiton tavoin, tällöin avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi syntyy juridisesti isättömänä. Avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isän tulee erikseen vahvistaa isyytensä. Vasta kun isyys on tunnustettu, on lapsella perintöoikeus isäänsä ja isänsä sukulaisiin. Adoptiossa ottolapsen perintöoikeudellinen suhde ottovanhempiin on täysin sama kuin biologisilla lapsilla. (Aarnio & Kangas 2010, 290–296.)

Ensimmäisen parenteelin perillisillä eli rintaperillisillä on perintökaaren mukaan aina oikeus lakiosaan, mikä on yleensä puolet perintösasta. Lakiosan säännöksillä on vaikutuksia vain siinä tilanteessa, kun rintaperillinen on syrjäytetty testamentilla. Lakiosaperillisen tulee vaatia lakiosansa kuuden kuukauden määräajassa. Määräaika lasketaan alkavaksi siitä, kun perillinen on saanut tiedon hänen lakiosaoikeuttaan loukkaavasta testamentista. Ellei lakiosaa vaadita määräajassa, oikeus menetetään. Jos vainajalla on yhteensä 4 lasta, on jokaisen lapsen lakiosa 1/4. Mutta jos rintaperillisten lisäksi vainajalta jäi leski, tai jos hän oli testamentannut omaisuuden jollekin toiselle, on lakiosa silti 1/8 omaisuudesta. Testamentilla ei voida poissulkea lasten oikeutta lakiosaan, eikä poistaa aviolesken oikeutta hallita jäämistöä jakamattomana. Perittävä voi tehdä perillisen perinnöttömäksi sillä perusteella, jos perillinen on tahallisella rikoksella loukannut perittävää tai tämän perimispolvessa olevaa sukulaista, ottolasta tai tämän jälkeläistä. Tai jos perillinen on jatkuvasti viettänyt "epäsiveellistä tai kunniantonta elämää". Perinnöttömäksi tekeminen tulee määrittää ja perustella hyvin jo testamentissa. (Aarnio & Kangas 2010, 304–305.)

Perintö on myös lain nojalla mahdollista menettää. Oikeutta perintöön ei ole, jos perittävän kuolema on aiheutettu tahallisesti rikollisella teolla. Myös tekoon osallinen rinnastetaan teon tekijään. Jos henkilö on tahallisesti hävittänyt tai salannut perittävän testamentin, voi oikeus julistaa henkilön menettämään oikeutensa perinnön tai testamentin saamiseen. Testamentin salaamiseen tai hävittämiseen osallistunut voi menettää myös oikeutensa perintöoikeuteensa. (Aarnio & Kangas 2010, 297–302.)

5 OMAISUUDEN OSITUS

Avioliiton päätyttyä liiton aikana vallitseva aviovarallisuusjärjestelmä puretaan. Tällöin puolisoiden omaisuus jaetaan eli toimitetaan omaisuuden ositus. Joko avioeron johdosta, eli suoritetaan avioero-ositus tai toisen puolison kuoleman vuoksi, jolloin suoritetaan jäämistöositus. Avioero-osituksessa osapuolina ovat molemmat puoliset ja jäämistöosituksessa eloon jäänyt puoliso ja kuolleen puolison perilliset. Osituksen tarkoituksena on selvittää puolisoiden omistuskysymykset ja kuinka omaisuus tulee jakautumaan. (Aarnio & Kangas 2010, 163–164.)

Ositusperusteen syntyhetki lakkauttaa aviovarallisuussuhteen eli ositukseen sisältyvä omaisuus määräytyy tämän mukaan. Ositusperusteena voi olla puolison kuolinhetki, tai avioeron vireilletulo hetki. Tämän jälkeen ansaittu omaisuus, saatu perintö, lahja tai testamentattu omaisuus ja niiden tuotto ovat kokonaan avio-oikeudesta vapaata omaisuutta. (Aarnio & Kangas 2010, 83.)

Omaisuuden ositus aloitetaan selvittämällä kokonaisuudessaan molempien puolisoiden varat ja vastuut ja tieto ositusperusteesta. Tähän selvitykseen tarvitaan mm. päätös avioeron harkinta-ajan alkamisesta ja mahdollinen avioehtosopimus. Samoin tarvitaan selvitykset pankkitalletuksista, osakekirjat ja isännöintitodistukset, lainhuuto- ja rasiustodistukset kiinteistöistä, selvitykset pörssiosakkeista ja osuuksista, kulkuneuvoista, osuuksista kuolinpesiin ja arviolausunnot kiinteistöihin sekä selvitykset veloista, takauksista ja panttauksista. (Kangas 2018, 197–200.)

Selvityksien perusteella laaditaan osituslaskelma, jossa puolisoiden omaisuus ja velat eritellään ja näistä lasketaan netto-omaisuus, eli varoista vähennetään velat. Molempien puolisoiden netto-omaisuus lasketaan yhteen ja jaetaan kahdella niin että avio-osa on molemmilla puolisoilla yhtä suuri. Netto-omaisuuden ja avio-osan erotus määrittelee kumpi puolisoista maksaa tasinkoa ja minkä verran. Osituksen keston ja kulkuun vaikuttaa kuinka paljon ja millaista omaisuutta puolisoilla on jaettavana, sekä millaisia edellä esiteltyjä aviovarallisuus oikeudellisia sopimuksia puoliset ovat mahdollisesti solmineet. Osituksen sujuvuuteen vaikuttavana tekijänä on myös se, kuinka osapuolet pystyvät sopimaan ositukseen liittyvistä asioista. Riitaisissa osituksissa kesto on huomattavasti pidempi, kuin yksimielisesti tehdyissä osituksissa. (Kangas 2018, 197–200.)

Avio-oikeuden alaisen omaisuuden tasauserä eli arkikielessä tasinko, tasaa puolisoiden osuudet avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta samansuuruisiksi. Tasinko voidaan suorittaa rahalla tai muulla omai-

suudella, joko avio-oikeuden alaisella tai sen ulkopuolisella. Ensisijaisesti tasingonmaksuvelvollinen päättää mitä omaisuutta luovuttaa toiselle puolisolle. Kuitenkin niin että, mikäli maksuvelvollinen kiusantekomielessä tai muusta syystä osoittaa puolisolle epäsopivaa omaisuutta, voi tasingon saajapuoliso hakea pesänjakajan määräämistä. Tässä tilanteessa pesänjakaja ratkaisee, pidetäänkö tasinko-osoitusta asianmukaisena ja voi myös määrätä tasingon annettavaksi jostain muusta omaisuudesta vastoin tasingonmaksuvelvollisen tahtoakin. Puoliso voi myös ilmaista tahtonsa luopua kokonaan tasingon vaatimisesta itselleen. Luopumiselle on edellytyksenä, että luopumisilmaisu tehdään ositusperusteen syntyhetken jälkeen, tätä ennen annetut luopumisilmaisut eivät päde eikä niihin voida vedota. (Aarnio & Kangas 2010, 80–81.)

Osituksen suorittamista ei ole laissa määrätty pakolliseksi, vaan puoliset voivat olla vaatimatta osituksen suorittamista avioeron jälkeen. Tällainen tilanne voi olla silloin, kun avioliitto on ollut kestoaltaan lyhyt, yhteistä omaisuutta tai velkaa ei ole muodostunut ositusperusteen syntyhetkeen mennessä tai omaisuutta on muuten vähän, sillä ei ole suurta taloudellista arvoa ja omistussuhteet ovat yksinkertaiset. (Kangas 2018, 185.)

Jos ositus jätetään suorittamatta, voidaan päätellä, että puolisoiden välille ei olisi jäänyt avoimia oikeudellisia kysymyksiä ja se viittaa siihen, että puoliset ovat sopineet suullisesti ositukseen liittyvistä asioista ja luopuneet osituksen vaatimisesta. Suurimmaksi osaksi osituksen suorittamattomista tapauksista ei synny suurta haittaa, mutta suorittamaton ositus voi koitua ongelmaksi siinä tilanteessa, kun henkilö kuolee ja avioero-ositusta ei ole suoritettu. Entinen aviopuoliso on entisen puolisonsa kuolinpesän osakas avio-oikeuden nojalla myös avioeron jälkeen. Tällöin entisen puolison osakkuus kuolinpesässä voi koitua ongelmaksi, jos henkilö osoittaa todennäköiseksi, että puolison kuolinpesään kuuluu omaisuutta, joka on hankittu entisen avioliiton aikana. (Kangas 2018, 186.)

Suomalaisessa oikeuskäytännössä pesänjakajan tulee ratkaista, onko entinen puoliso menettänyt oikeutensa vaatia ositusta hiljaisuuden ja passiivisuuden vuoksi. Tällöin todistustaakka siirtyy sille, joka väittää, että ositus olisi jäänyt jostain syystä toimittamatta, vaikka henkilö olisikin sitä aikoinaan vaatinut tehtäväksi. (Kangas 2018, 186.)

5.1 Omaisuuden erottelu

Yleisin tapa purkaa puolisoitten aviovarallisuussuhteet, on suorittaa ositus, koska suurin osa aviopareista ei solmi avioehtoa. Jos puolisoilla on avioehtosopimus, jossa avio-oikeus on rajattu osittain pois, suoritetaan yhdistetty omaisuuden erottelu ja ositus. Selkeimmillään omaisuuden erottelusta on kysymys silloin, kun avio-oikeutta ei ole ollenkaan. Se on joko rajattu avioehtosopimuksella kokonaan pois tai pari on avoliitossa, jolloin avio-oikeutta toisen puolison omaisuuteen ei ole. (AL 85 §; Aarnio & Kangas 2010, 211.)

Yhdistetyssä omaisuuden erottelussa ja osituksessa puolisoitten omaisuus ryhmitellään avio-oikeusomaisuuteen ja avio-oikeudesta vapaaseen omaisuuteen. Ennen omaisuuden ositusta omaisuus erotellaan, eli määritellään omistussuhteet ja mikä on yhteisomistajuuden alaista omaisuutta. (Aarnio & Kangas 2010, 211.)

Avoliiton päättyessä suoritetaan ainoastaan omaisuuden erottelu, koska ositus ei ole mahdollinen. Lähtökohta avoliiton omaisuuden erottelussa on, että kumpikin puolisoista pitää oman omaisuutensa ja yhteisen omaisuuden yhteisomistajuus puretaan. Erottelu ei ole pakollinen ja se toimitetaan vain, jos avopuoliso tai kuolleen avopuolison perillinen sitä vaatii. Erottelulle ei ole määräaikaa, minkä puitteissa se tulisi toimittaa. (Niskanen ym. 2010, 207.)

Avoliittolaissa irtaimen omaisuuden yhteisomistusolettama koskee niitä esineitä, joita ei voida osoittaa kuuluvan yksin toiselle puolisolle. Yhteisomistussuhde näiden esineiden kohdalla tulee purkaa, mikäli puoliset eivät halua jatkaa yhteisomistussuhdetta avoliiton päättyttyä. Yhteisomistussuhteen purkamisessa ensin tehdään arvostamisratkaisu, jolla irtain omaisuus arvostetaan erotteluhetken arvoon. Sen jälkeen omistussuhde puretaan tekemällä vaihtoratkaisu, jossa kummankin puolison osuuteen sijoitetaan irtainta omaisuutta arvomääräisesti yhtä paljon. Vaihtoratkaisun tekemisen jälkeen avopuolisoista tulee oman osuutensa yksinomistajia. (Kangas 2018, 300.)

Esimerkiksi avoliittolain yhteisomistusolettaman mukaan puolisoilla on yhteisessä omistuksessa taulu-televisio arvoltaan 700 euroa, kotiteatteri-järjestelmä 500 euroa, sohva 600 euroa, matkakaiutin 200 euroa ja tiskikone 400 euroa. Yhteisesti omistetun omaisuuden yhteenlaskettu arvo on 2 400 euroa. Yhteisomistussuhde voidaan purkaa siten, että toinen puoliso saa television ja kotiteatteri -järjestelmän ja toinen puoliso sohvan, kaiuttimen ja tiskikoneen, tällöin molemmilla puolisoilla on erottelun jälkeen omaisuutta rahallisesti mitattuna saman verran.

Samoin kuin ositus, myös omaisuuden erottelu voidaan tehdä joko sopimuserotteluna puolisoitten kesken asiamiehiä käyttäen. Tai toimituserotteluna eli erotteluun voidaan määrätä pesänjakaja. Erottelusta tulee laatia virallinen erotteluasiakirja, joka tulee allekirjoittaa ja todistaa oikeaksi. Sopimuserottelussa riittää kaksi esteetöntä todistajaa ja toimituserottelussa pesänjakajan allekirjoitus. Mikäli puolisoit eivät pääse yhteisymmärrykseen omaisuuden jakotavasta, voidaan viimeisenä mahdollisuutena hakea lupaa yhteisen omaisuuden myymiseen. Tuomioistuin voi myöntää myyntiluvan, jos jakoa ei saada toimitettua muilla tavoilla. (Aarnio & Kangas 2010, 210–212.)

5.2 Avioero-ositus

Avioliiton päätyttyä omaisuus jaetaan eli toimitetaan omaisuuden ositus. Avioerotilanteissa ositus on mahdollista tehdä heti, kun avioero on tullut käräjäoikeudessa vireille. Ositus suoritetaan aina vaatimuksesta. Omaisuuden jaosta tehdään kirjallinen osituskirja, jonka allekirjoittavat puolisoit ja kaksi esteetöntä todistajaa. Puolisoit voivat tehdä osituksen sopimusosituksena, joko itse tai asiamiehiä apunaan käyttäen. Tilanteessa, jossa sopimusositukselle ei ole edellytyksiä, eikä osituksessa päästä sopuun voi tuomioistuin määrätä pesänjakajan toimittamaan osituksen toimitusosituksena. Vaikka perheoikeudellisista riidoista ja avioeron mutkikkuudesta puhutaan paljon, on toimitusositus käytännössä huomattavasti harvinaisempi kuin sopimusositus. Tilastojen mukaan eroavat puolisoit pystyvät kuitenkin useimmiten sopimaan omaisuuden osituksesta ja perheen lasten asemasta. (Suojanen ym. 2015, 429; Aarnio & Kangas 2010, 165.)

Esimerkkitalanteessa, jossa avioliitto päättyy avioeroon. Aviopari A:llä ja B:llä on yhteistä omaisuutta ja yhteistä velkaa, sekä omaa henkilökohtaista omaisuutta ja jäljellä olevaa opintolainaa. Avioparilla on yhteisomistuksessa omakotitalo ja siihen kuuluvaa irtaimistoa arvoltaan 200 000 euroa. Omakotitalosta on vielä maksamatonta asuntolainaa 150 000 euroa. Perheen kaksi henkilöautoa ovat arvoltaan yhteensä 50 000 euroa ja ne on kirjattu molempien yhteisomistukseen. Puolisoilla on yhteinen tili, mihin perheen tulot tulevat ja mistä menot maksetaan. varoja tilillä on yhteensä 12 000 euroa. Puoliso A:llä on vielä maksamatonta opintolainaa 4 000 euroa ja puoliso B:llä 2 000 euroa. Puolisoilla on täysi avio-oikeus, eikä avioehtosopimusta ole tehty.

TAULUKKO 1. Esimerkki avioero-osituksesta

	A	B
Omaisuus		
- Osuus asunnosta	100 000	100 000
- Tilivarat	6 000	6 000
- Autot	25 000	25 000
Brutto-omaisuus	131 000	131 000
Velat		
- Osuus asuntolainasta	75 000	75 000
- Opintolaina	4 000	2 000
Netto-omaisuus	52 000	54 000
Avio-osa	53 000	53 000
Tasinko		1 000

Esimerkissä asunnon ja autojen arvot, sekä tilin varat on jaettu tasan yhteisomistuksen mukaan. Samoin jäljellä oleva asuntolaina puolitetaan tasan velkasuhteen mukaan. Velkojen määrä vähennetään laskennallisesti varoista, jolloin saadaan puolisoitten netto-omaisuuden määrä. Netto-omaisuus lasketaan yhteen ja jaetaan tasan, jolloin saadaan kummankin puolison avio-osan määrä. Avio-osa määrittää sen, paljonko puolisoilla tulisi olla osituksen jälkeen varallisuutta, se kummalla puolisoilla on laskennallisesti enemmän netto-omaisuutta, maksaa toiselle tasinkoa sen verran, että avio-osat ovat yhtä suuret. Eli tässä tilanteessa puoliso B maksaa puoliso A:lle 1 000 euroa tasinkona.

TAULUKKO 2. Esimerkki avioero-osituksesta

	A	B
Omaisuus		
- Osuus asunnosta	100 000	100 000
- Tilivarat	6 000	6 000
- Autot		50 000
Brutto-omaisuus	106 000	156 000
Velat		
- Osuus asuntolainasta	75 000	75 000
- Opintolaina	4 000	2 000
Netto-omaisuus	27 000	79 000
Avio-osa	53 000	53 000
Tasinko		26 000

Toisessa esimerkissä tilanne on sama kuin edellä, mutta puolisoilla on asunto yhteisomistuksessa, sekä käytössä yhteinen tili. Perheen autot on merkitty vain puoliso B:n nimiin. Tässä tilanteessa, kun kaikki omaisuus on avio-oikeuden alaista, tulee puoliso B:lle maksettavaksi 26 000 euroa tasinkoa.

5.3 Jäämistöositus

Jos menehtynyt henkilö oli ennen kuolemaansa avioliitossa, toteutetaan ennen perinnönjakoa avio-oikeus omaisuuden osituksessa. Tilanne on osituksen suhteen samanlainen, kuin avioerosta johtuvassa osituksessa. Osituksen osapuolina ovat leski ja kuolleen puolison oikeudenomistajat eli perilliset ja mahdolliset testamentin saajat. Vainajan ja lesken varat ja velat luetteloidaan perukirjassa, joka on tehtävä perunkirjoituksessa kolmen kuukauden sisällä kuolemasta. Vainajan omaisuusluettelo ja pesän kaikki osakkaat löytyvät perunkirjoituksessa tehtävästä perukirjasta. Myös lesken omaisuus merkitään perukirjaan siitäkin huolimatta, onko puolisoilla ollut avio-oikeutta toistensa omaisuuteen. Mahdollisesti ennen kuolemaa avioliiton aikainen avioehtosopimus tulee liittää kopiona perukirjaan. (Kangas 2018, 356–359.)

Jäämistöositus on periaatteeltaan sama kuin avioero-ositus. Toimituksen tarkoituksena on selvittää puolisoiden väliset omaisuuden omistuskysymykset ja omaisuuden jakautuminen. Jäämistöositus voidaan toteuttaa joko sopimusosituksena tai toimitusosituksena, niin kuin avioero-osituskin. Kummankin puolison varat ja velat luetteloidaan ja selvitetään yhteisen omaisuuden omistusosuudet. (Aarnio & Kangas 2010, 361, 181.)

Ero avioero-osituksella ja jäämistöosituksella on velkojen kattamisessa. Perintökaareen kuuluu velkojen voimassa pysymisen periaate, jonka mukaan kuolema ei lakkauta velkasuhteita. Velallisen kuolemasta huolimatta oikeus saatavaan pysyy, samoin velkojan kuoleman johdosta velallinen ei vapaudu velkavastuustaan. Avioero-osituksessa velat katetaan laskennallisesti ja velat maksetaan avioeron jälkeenkin velkaehtojen mukaisesti velkojalle. Jäämistöositusta ei saa suorittaa loppuun asti, ennen kuin velat joista kuollut puoliso on ollut vastuussa, on hoidettu tietyin ehdoin. Velat täytyy joko maksaa kokonaan tai varata niihin tarkoitettut varat erityiseen hoitoon. Vasta kun velat on katettu, voidaan ositus suorittaa loppuun. Pääsääntönä velkojat tyydytetään ensin, ja vasta nettojäämistöstä jaetaan muut perintöosuudet. (Kangas 2018, 205.)

Jäämistöosituksessa perittävän jäämistön suuruus määräytyy aviovarallisuussäännösten perusteella. Jos ensiksi kuolleen puolison avio-oikeuden alaisen omaisuuden säästö on suurempi kuin lesken, ovat ensiksi kuolleen puolison perilliset velvollisia antamaan leskelle tasinkoa. Jos taas lesken avio-oikeuden alaisen omaisuuden säästö on suurempi kuin kuolleen puolison, voi leski vedota tasinkoetuoihteensa, eikä ole siis velvollinen antamaan tasinkoa perillisille. Lesken tasinko-oikeus toteutetaan ennen mahdollisen testamentin toimeenpanemista ja muuta perinnönjakoa. (Aarnio & Kangas 2010, 298.)

Jos kuolleelta aviopuolisolta ei jäänyt rintaperillistä eli lapsia, perii leski kuolleen puolison kokonaisuudessaan. Toissijaisten perillisten oikeus perintöön on siis lykätty lesken kuolemaan asti. Avioliitossa leskellä on enimmäissuoja hallita jäämistöä jakamattomana, vaikka leskellä ei olisi kaikkeen jäämistön omaisuuteen avio-oikeutta. Lesken saama avio-oikeuden alaista omaisuutta ei katsota perinnöksi. Rintaperillisillä on oikeus vaatia perinnönjakoa lesken vielä eläessä. Jos he eivät esitä vaatimuksia, voidaan jäämistö pitää jakamattomana. Jos jakovaatimus esitetään, on leskellä oikeus pitää jakamattomana hallinnassaan yhteisenä kotina käytetty kiinteistö ja siihen kuuluva irtaimisto, loput jäämistöstä jaetaan. (Aarnio & Kangas 2010, 297; PK 1 §.)

TAULUKKO 3. Esimerkki jäämistöosituksesta

	A	B
Omaisuus		
- Omakotitalo	60 000	60 000
- Kesämökki	45 000	45 000
- Auto	-	30 000
- Tilivarat	14 000	7 000
Brutto-omaisuus	119 000	142 000
Velat		
- Asuntolaina	20 000	20 000
- Remonttilaina	15 000	15 000
Netto-omaisuus	84 000	107 000
Avio-osa	95 500	95 500
Tasinko		11 500

Esimerkiksi puoliset A ja B ovat olleet naimisissa 25 vuotta, kun A kuolee. A:n kuollessa puolisoitten omaisuus tasataan osituksessa. Puolisoilla avio-oikeutta ei ollut rajattu ja talo ja kesämökki on yhteisomistuksessa ja velka on yhteisvastuullista. Perheen auto on B:n nimissä ja tilivaroja puolisoilla oli yhteinen taloustili, josta päivittäiset yhteistalouden menot on hoidettu, sekä puolisoitten omat säästötilit. Leskellä on puoliso A:n kuollessa laskennallisesti 11 500 euron arvosta enemmän netto-omaisuutta. Lesken tasinko-oikeuteen vedoten puoliso B ei ole velvollinen maksamaan tasinkoa kuolinpesälle puoliso A:n kuollessa.

Vuonna 2016 avioeroon perustuvia osituksia oli noin 13 900, sekä pesänjakajan määräämiä toimitusosituksia noin 800. Kaikista osituksista sopimusosituksia oli noin 94 % ja riitautuvia osituksia noin 6 %. Vaikka perheoikeudellisista erimielisyyksistä puhutaan mediassa paljon, tilastot kuitenkin osoittavat, että eroavat puoliset pystyvät useimmiten sopimaan omaisuuden osituksesta ja lasten asemasta ja elatuksesta. Sopimusositus on siis selvästi yleisempää kuin toimitusositus. (Kangas 2018, 188.)

5.4 Osituksen sovittelu

Omaisuu­den tasaaminen avioliiton päättyessä on pääsääntö, mutta joissain poikkeustapauksissa ositusta voidaan sovitella, mikäli ositus johtaisi kohtuuttomaan lopputulokseen. Sovittelusäännöstä voidaan noudattaa sellaisissa poikkeustapauksissa, jossa puoliso­iden varallisuuserot ovat suuret tai avioliiton kesto on lyhyt. Tasinko-oikeutta voidaan rajoittaa tai poistaa kokonaan, avio-oikeuden alainen omaisuus voidaan käsitellä avio-oikeudesta vapaana omaisuutena tai avio-oikeudesta vapaa omaisuus voidaan käsitellä avio-oikeuden alaisena. (Suojanen ym. 2015, 431; Aarnio & Kangas 2010, 218–219.)

Sovittelua on mahdollista hakea tilanteessa, jossa toisella puoliso­lla on suuri omaisuus ja toinen on ylivelkainen tai toiselle puoliso­lle ei pitkäaikaisen avioliiton jälkeen jäisi ollenkaan tai hyvin vähän varallisuutta. Sovittelu on mahdollista myös silloin, jos toinen puoliso saisi perusteetonta etua itselleen. Tällöin sovitteluperuste tulee kyseeseen lyhyen liiton päättyessä, kun pääosin varallisuus on kuulunut varakkaammalle puoliso­lle ennen liiton solmimista ja toinen puoliso ei ole panostanut yhteisen talouden hyväksi, jolloin varattomampi puoliso hyötyisi taloudellisesti avioliitosta. (Suojanen ym. 2015, 431; Aarnio & Kangas 2010, 213–217.)

Sovittelua harkittaessa otetaan huomioon puoliso­iden toiminta yhteisen talouden hyväksi. Kummankin puolison panostus perheen hyväksi vaikuttaa varallisuusasemaan, kuten ansiotyön tekeminen, elinkeinotoiminta tai kotona työskentely. Esimerkiksi tapauksessa, jossa on tehty avio-oikeutta poissulkeva avioehtosopimus. Toinen puoliso on käynyt töissä ja hankkinut omaisuuden omiin nimiinsä ja toinen on hoitanut vuosien ajan kodin ja lapset. Tässä tilanteessa sovittelu kohdistuu avioehtosopimukseen ja se voidaan jättää kokonaan tai osittain huomioon ottamatta. Tällaiset avioehtosopimuksen sovitte­lut ovat vain poikkeustapauksia ja kynnys puuttua avioehdon oikeusvaikutuksiin on varsin korkea. Avioehtosopimuksen sovittelu rajoittuu vain tapauksiin, jossa toinen puoliso jäisi vaille perusturvaa osituksen jälkeen. Periaatteessa tällainen sovittelu on mahdollista tilanteessa, jossa sovittelua vaatii vähävarainen, iäkäs ja vail­la ammatillista koulutusta oleva puoliso joka jäisi asunnottomaksi, jos ositusta ei soviteltaisi. Riitaisat ositus- ja sovittelutapaukset käsittelee tuomioistu­in. (Suojanen ym. 2015, 431; Aarnio & Kangas 2010, 216–220.)

Sovittelusäännös ei muuta osituslaskelman tekemisen oikeusohjetta. Osituslaskelma on tehtävä aina osituksen perussääntöjä noudattaen, jonka jälkeen voidaan edes aloittaa keskustelu siitä, onko ja missä määrin tarvetta osituksen sovittelulle. Sovitteluvaatimuksen perusteeksi ei koskaan riitä pelkkä toisen puolison kokemus epäoikeudenmukaisuudesta tasingonmaksuvelvollisena tai se, ettei saa riittävästi

tasinkoa osituksessa. Sovittelulla pyritään vaikuttamaan kohtuuttomiin lopputuloksiin ja siihen, että toinen puolisoista saisi perusteettomasti hyötyä osituksessa. Tämä voi johtua joko puolittamisperiaatteen kaavamaisesta noudattamisesta tai että puoliset ovat solmineet avioehtosopimuksen, joka on toisen puolison kannalta kohtuuton. (Aarnio & Kangas 2010, 213–215.)

6 VEROTUS

Verovaikutuksiin saattaa vaikuttaa se, onko henkilöllä puolisoa. Tästä syystä täytyy ensin määritellä, ketä pidetään puolisona verotuksen näkökulmasta. Tuloverolaissa on määritelty, se kuka katsotaan puolisoiksi. Puolisoilla tarkoitetaan tässä kohdassa henkilöitä, jotka elävät verovuoden päättyessä avioliitossa ja jotka ovat ennen verovuoden päättymistä solmineet avioliiton. Tuloverolain säännöksiä sovelletaan myös avioliitonomaisissa olosuhteissa yhteisessä taloudessa eläviin henkilöihin, jotka ovat aikaisemmin olleen avioliitossa keskenään tai joilla on yhteinen lapsi. Kaikkia avopareja ei siis katsota tuloverotuksessa puolisoiksi. Sellaisia aviopareja ei pidetä puolisoina, jotka ovat yhteiselämän lopettaakseen asuneet erillään tai muuttaneet erilleen verovuoden aikana pysyvästi. (TVL 7 §.)

Pääsääntönä perinnön arvo määräytyy perintöverotuksessa omaisuuden käyvän arvon mukaan, joka vainajalla oli kuolinhetkellään. Käypä arvo tarkoittaa omaisuuden todennäköistä myyntihintaa. Kuolinpesän omaisuuden arvosta voidaan vähentää velat, sekä velkojen lisäksi hautauksesta ja perunkirjoituksesta aiheutuneet kulut. Vähennyskelpoisia kuluja ovat myös vainajan elinaikaan kohdistuvat kulut, jotka ovat olleet vielä kuolinhetkellä maksamattomia. Mm. luottokorttivelat, elinaikaan kohdistuvat verovelat, vesi-, sähkö- ja puhelinlaskut ja maksamattomat sairauskulut. (Perinnön arvo 2017.)

6.1 Perintöverotus

Saadusta perinnöstä ja lahjasta maksetaan perintö- ja lahjaverolain mukaista veroa. Perinnöksi katsotaan omaisuus, joka siirtyy kuoleman johdosta testamentin saajalle tai perimysjärjestyksen mukaiselle perilliselle. Perintövero jaetaan kahteen eri luokkaan sukulaisuussuhteen perusteella. 1. veroluokkaan kuuluvat perinnönjättäjän puoliso, suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa oleva perillinen, eli lapsi, lapsenlapsi, vanhempi, tai isovanhempi, mukaan lukien ottolapset ja ottovanhemmat. Myös avopuoliso, joka tuloverolain säännösten mukaan katsotaan puolisoiksi, kuuluu 1. veroluokkaan. 2. veroluokkaan kuuluvat muut sukulaiset, sekä muut ulkopuoliset henkilöt esim. testamentin saajat ja avopuoliso, jota ei katsota puolisoiksi verotuksellisesti. (PerVL.11 §.)

Perintövero tulee perijälle maksettavaksi, kun perinnön arvo ylittää 20 000 euron rajan. Siitä pienemmät perinnöt ovat saajalle verovapaita, perintöä voi siis jakaa alle 20 000 euron verran ilman perintöveron maksua. Lisäksi alaikäinen lapsi voi käyttää alaikäisyysvähennystä perintöverotuksessa, mikäli

saatavan perinnön arvo ylittää 60 000 euroa. Vasta 60 000 euron ylimenevästä osasta alaikäinen joutuu maksamaan perintöveroa. (Perinnön arvo 2017.)

TAULUKKO 4. Perintöveroasteikko 1.1.2017 alkaen (I veroluokka) (Perintö 2017)

Perintö, e	Vero alarajalla, e	Vero alarajan jälkeen, %
20 000–40 000	100	7
40 000–60 000	1 500	10
60 000–200 000	3 500	13
200 000–1 000 000	21 700	16
1 000 000–	149 700	19

TAULUKKO 5. Perintöveroasteikko 1.1.2017 alkaen (II veroluokka) (Perintö 2017)

Perintö, e	Vero alarajalla, e	Vero alarajan jälkeen, %
20 000–40 000	100	19
40 000–60 000	3 900	25
60 000–200 000	8 900	29
200 000–1 000 000	49 500	31
1 000 000–	297 500	33

Esimerkkitilanteessa Antilla on kolme täysi-ikäistä lasta, Paavo, Tiina ja Eero. Antin kuoleman jälkeen hänen jättämän perintönsä on yhteensä 150 000, josta jokainen rintaperillinen saa 50 000 e. Antin lapset kuuluvat 1. perintöveroluokkaan ja maksavat perintöveroa toisen suuruusluokan mukaan. Alaraja toisessa suuruusluokassa on 40 000 e, josta maksetaan 1 500 euroa veroa ja siitä yli menevästä osasta maksettava vero on 10 % ylimenevästä osasta. Maksettavaa veroa tulee siis 10 % 10 000 eurosta lisät-

tynä 1 500 euroa. Eli yhteensä jokainen Antin rintaperillinen joutuu maksamaan saamastaan perinnöstä 2 500 euroa perintöveroa.

6.2 Lahjaverotus

Lahjaverotus tulee maksettavaksi, mikäli lahjan saaja saa huomattavan rahallisen tai aineellisen hyödyn, jonka arvo on yhteensä yli 5 000 euroa kolmen vuoden aikana. Lahjaveron määrä määräytyy omaisuuden käyvän arvon, lahjoituspäivän, sekä lahjan antajan ja lahjan saajan sukulaisuussuhteen perusteella. Lahjaveron määrä lasketaan sen mukaan, minä päivänä lahja on saatu. Jos lahja on saatu 1.1.2017 tai sen jälkeen, käytetään veron laskemiseen tämän hetkistä verotaulukkoa. Jos lahja on saatu tätä ennen, käytetään silloin voimassa ollutta verotaulukkoa, jotka löytyvät verohallinnon sivuilta. Myös lahjaverotuksessa veroluokkien sukulaisuussuhteet määräytyvät samoin kuin perintöverotuksessa. Suuret lahjat voidaan myöhemmin katsoa myös ennakkoperinnöksi. (Lahjaveron määrä 2017.)

TAULUKKO 6. Lahjaverotusasteikko, kun lahja annettu 1.1.2017 tai sen jälkeen (I veroluokka) (Lahjaveron määrä 2017)

Lahjan arvo, e	Vero alarajalla, e	Vero alarajan jälkeen, %
5 000–25 000	100	8
25 000–55 000	1 700	10
55 000–200 000	4 700	12
200 000–1 000 000	22 100	15
1 000 000–	142 000	17

TAULUKKO 7. Lahjaveroasteikko, kun lahja annettu 1.1.2017 tai sen jälkeen (II veroluokka) (Lahjaveron määrä 2017)

Lahjan arvo, e	Vero alarajalla, e	Vero alarajan jälkeen, %
5 000–25 000	100	19
25 000–55 000	3 900	25
55 000–200 000	11 400	29
200 000–1 000 000	53 450	31
1 000 000–	301 450	33

6.3 Puolison verotus

Avoliitossa olevien puolisoitten verokohtelu on kovempaa verrattuna avioliitossa eläviin. Mikäli lapseen avoliitto purkautuu toisen puolison kuolemaan ja avopuoliso on tehnyt testamentin eloonjääneen avopuolison hyväksi, avoleski kuuluu perintöverolain mukaan toiseen perintöveroluokkaan. Tästä johtuen avopuolison maksettava perintövero voi nousta jopa yli kaksinkertaiseksi verrattuna aviopuolison verotukseen. Jos puolisoihin sovelletaan avoliittolakea, eli he ovat asuneet yhteisessä taloudessa vähintään viisi vuotta, tai heillä on tai on ollut yhteinen lapsi, joutuu avopuoliso maksamaan perintöveroa ensimmäisen perintöveroluokan mukaan. Lesken veronalaista tuloa ei ole se omaisuus, mitä hän on saanut avio-oikeuden nojalla. (Aarnio & Kangas 2010, 318; Lahjaveron määrä 2017.)

Jos päättyneeseen avoliittoon voidaan soveltaa avoliittolakea ja avoleskelle suoritetaan harkinnanvaraista hyvitystä avopuolisonsa jäämistöstä, joutuu avoleski maksamaan saamastaan hyvityksestä tulo-vero. Hyvitys ei ole vastikkeeton suoritus, vaan perustuu tehtyyn työhön talouden hyväksi. Siksi sitä ei voida katsoa lahjana eikä perintönä. (Avoeron yhteydessä maksettava hyvitys 2013.)

Puolison perintöoikeudella on suuremmat vaikutukset verotuksessa kuin lesken oikeudella hallita jäämistöä jakamattomana. Jos leski perii puolisonsa, joutuu hän maksamaan perintöveroa ensimmäisen perintöveroluokan mukaan. Jos taas leskellä on oikeus hallita jäämistöä jakamattomana, perintöveroa

ei lesken tarvitse maksaa. Tässä tilanteessa pesän varoista vähennetään lesken hallintaoikeuden kapitaloitu arvo ja loppu arvo määrää perintöveron määrän. (Aarnio & Kangas 2016, 112–113.)

Vainajan puolisoilla on perintöverotuksessa oikeus tehdä puoliso vähennys, joko perintöoikeudella tai testamentilla saamastaan perinnöstä. Puolisovähennyksen raja on 90 000 euroa ja vasta sen ylimenevä perintö on verotuksen alaisista. (Perinnön arvo 2017.)

Esimerkiksi Anna ja Otto ovat avopari, joilla on kaksi aikuista lasta. Otto menehtyy ja puolisot ovat tehneet keskenään testamentin toistensa hyväksi. Anna perii testamentilla avomieheltään Otolta osan omaisuudesta, jonka arvo on 130 000 euroa. Anna voi tehdä saamastaan perinnöstä verotusta varten puoliso vähennyksen, jolloin jäljelle jäävää verotettavaa omaisuutta jää 40 000 euron arvosta. veroa maksetaan vasta 20 000 euron jälkeen, joten Anna maksaa perintöveroa 20 000 eurosta. (Saako leski puoliso vähennyksen perintöverotuksessa 2017.)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Suomessa on perherakenne muuttunut vuosikymmenten saatossa suuresti. Naista, joka saa lapsen yksin ilman aviomiestä, ei enää nykypäivänä katsota niin kiereen kuin esimerkiksi 30 vuotta sitten tilanne saattoi olla naiselle suuri häpeä. Perhemuodot muuttuvat, eivätkä kaikki parit välttämättä halua solmia avioliittoa. Nuorten parien nousevassa suosiossa näyttäisi olevan avoliitossa eläminen ja halu säilyttää henkilökohtaiset varat ja velat erillään. Tilastot kuitenkin osoittavat, että vielä edelleen avioliiton solmiminen jossain vaiheessa suhdetta on yleisintä, vaikka avioitumisikä on noussut vuosittain. Naisten pidempi kouluttautuminen ja työelämä voidaan nähdä yhtenä syynä siihen, miksi avioliitto ja perheen perustaminen lykkääntyy.

Keskeisimmät eroavaisuudet avioliiton ja avoliiton välillä ovat tiettyjen juridisten käsitteiden puuttumisella. Avoliitossa ei päde läheskään yhtä moni avioliitossa tärkeä oikeudellinen käsite, kuten avio-oikeus, elatusvelvollisuus, suojattu omaisuus, määräys yhteiselämän lopettamisesta, isyysolettama, leskensuoja ja leskeneläke. Lain näkökulmasta avoliitto muodostuu hankalaksi parisuhdemuodoksi, sillä sille ei ole rekisteröintimahdollisuutta. Lähtökohta on, ettei parisuhde ja avoliitto muodosta oikeusvaikutuksia puolisoitten välille, sillä yhteiselämän aloittaminen ja lopettaminen ovat yksityisasiointa.

Avioliitto suojaa vahvasti puolisoitten ja perheen asumista ja elatusta siitäkin huolimatta, että puolisoitten omaisuus ja velat ovat henkilökohtaisia ja niihin ei avioliiton aikana toisella puolisoilla ole omistusoikeutta. Vaikka omaisuus ja velat ovat avioliiton kestäessä erillisiä, yhteinen koti on perheen turvaksi suojattu omistajan yllättävältä myymiseltä. Liiton aikainen elintason tasavertaisuus on turvattu elatusvelvollisuudella. Toinen puoliso ei voi elää kohtuuttoman varakkaasti samalla, kun toisen puolison elintaso on huomattavasti matalampi.

Avioehtosopimus ei ole enää nykyään yhtä negatiivisessa maineessa, niin kuin sitä ennen on pidetty. Avioehtosopimus antaa vaihtoehtoja erilaisille elämäntilanteille ja pysyy suhteen kestäessä taka-alalla. Nykyään avioehtosopimuksen tekemistä suositellaan jokaiselle. Testamentin merkitys on ollut jo kauan ihmisten tiedossa, ja usein se tehdään viimeistään mitä vanhemmaksi henkilöt tulevat. Nyt myös avioehtosopimus on saavuttamassa samaa tietoisuutta. Nämä ovatkin ainoat keinot, joilla voi vaikuttaa varallisuuden jakautumiseen.

Puolison kuolema on elämän suurimpia muutoksia ja koskettaa koko perhettä. Suru ja huoli arjen jatkumisesta lisää poismenon ja asioiden käsittelyn hankaluutta. Sen lisäksi huolta aiheuttaa etenkin tulevaisuuden muodostuminen ja se, miten perheen varallisuussuhteet on ratkaistu. Miten ja missä perheen elämä jatkuu?

Avoliiton heikkoutena avioliittoon verrattuna on omaisuuden jakautuminen liiton päättymisen jälkeen. Toisaalta omaisuuden täydellinen tasautumattomuus nähdään avoliiton etuna, kun omat varat halutaan pitää täysin yksityisinä eikä tarvetta aviovarallisuusjärjestelmälle nähdä. Avoliitossa puolisoilla ei ole oikeutta toistensa omaisuuteen edes toisen puolison kuollessa. Testamentilla voidaan turvata avolesken toimeentulo ja asuminen toisen puolison kuollessa. Ilman lesken hyväksi tehtyä testamenttia omaisuus jaetaan todellisten omistusosuuksien mukaan, eikä leskellä ole oikeutta osallistua kuolinpesän hoitoon. Leski voi pahimmassa tapauksessa rinnastua jopa täysin vieraaseen ihmiseen. Yhteisenä kotina käytetty asunto ei siirry leskelle, ellei testamentissa sitä ole osoitettu. Koska testamenttia tai hallintaoikeutta ei ole tehty, leskellä ei ole oikeutta jäädä asuntoon asumaan ja halutessaan perilliset voivat myydä tai vuokrata asunnon. Näin ollen leski joutuu muuttamaan asunnosta pois, jos kuolleen puolison perilliset sitä vaativat.

Vaikka vasta säädetyn avoliittolain myötä avo- ja aviopuolisoiden asemaa on hieman kavennettu, puoltaa lainsäädäntö edelleenkin aviopuolisoiden oikeuksia. Lukuisten muiden oikeusvaikutusten lisäksi avioleski voi lisäksi mm. tehdä testamentilla saamastaan perinnöstä puoliso vähennyksen, mitä avoleskellä ei ole mahdollista tehdä. Puolisovähennys oikeuttaa 90 000 vähennykseen saadusta perinnöstä ja vasta tämän ylittävä osa on perintöveron alaista.

Jäämistö- ja perheoikeudelliset asiat ovat aina yksilöllisiä ja ne voivat olla jopa raadollisia. Etenkin jos joku perillisistä heittäytyy hankalaksi, hyvin useasti voidaan puhua jopa perheriidoista perinnönjaossa. Tästä syystä myös perintöasioita olisi mielestäni hyvä miettiä etukäteen, jotta riidoilta tai epäselvyyksiltä voitaisiin välttyä etukäteen tai ainakin minimoida niiden mahdollisuutta. Perhevarallisuusasiat ovat aina yksilöllisiä ja erotilanteessa tunteet saattavat kuumentua, mikä hankaloittaa asioiden selvittämistä entisestään. Läheisen ihmisen kuoleman johdosta tai avioeron kohdatessa elämä voi muuttua täysin lyhyessäkin ajassa. Lisää raha ja omaisuusasioiden selvittäminen ja miettiminen vielä enemmän stressiä perheen sisälle. Omaisuuden jakautumisen käsittely voi turhauttaa ja tuntua haastavalta, jos välit ovat kovinkin tulehtuneet, etenkin jos tilanteessa on lapsia mukana. Vaikka tilillä ei olisi suuria summia eikä merkittäviä sijoituksia tai kiinteistöjä olisi jaettavana, on perheen muun elämän jatkuminen hyvä ottaa huomioon. Siksi testamentin ja avioehdon tekemiseen olisi mielestäni hyvä ottaa aina

mukaan lakimies, jonka kanssa voi käydä omat toiveet ja tavoitteet avoimesti läpi ja samalla monesti hyvinkin tarkat muutoseikat täyttyvät.

Kysymykseen, kannattaako avioliitto solmia vai onko avoliitto paras parisuhdemuoto, ei ole mielestäni yksiselitteistä tai oikeaa vastausta. Päätös yhteisestä sukunimestä ja sormuksien vaihtamisesta perustuu kuitenkin ensisijaisesti muille kuin ainoastaan taloudellisille syille. Jokainen parisuhteessa elävä määrittää itse, minkä kokee itselleen hyväksi ja mikä tapa sitoutua on itselle hyvä ja perheelle sopiva. Elämän käänteisiin on kuitenkin aina syytä varautua ja pohtia, miten elämä ja tulevaisuus jatkuvat, jos jotain yllättävää tapahtuu. Juurikin näitä elämän eri käänteitä varten nykyinen aviovarallisuusjärjestelmä on vuosikymmenien saatossa muodostunut perheen turvaksi aina siitä 1900-luvun vihkikaavasta nykypäivän avioliittolakiin.

LÄHTEET

- Aarnio, A. & Kangas, U. 2010. Perhevarallisuusosoikeus. Helsinki. Talentum.
- Aarnio, A. & Kangas, U. 2016. Suomen jäämistöoikeus 1, Perintöoikeus. Helsinki Alma Talent.
- Aarnio, A. & Kangas, U. 2015. Suomen jäämistöoikeus 2, Testamenttioikeus. Helsinki. Talentum.
- Avioliittolaki. 13.6.1929/234. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234>. Viitattu 10.11.2017.
- Kangas, U. 2018. Perhevarallisuusosoikeus. Helsinki. Alma Talent.
- Kela 2013. Avoeron yhteydessä maksettava hyvitys. Saatavissa: https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48427/avoeron_yhteydessa_maksettava_hyvitys/. Viitattu 24.4.2018.
- Kela 2016. Leskeneläke. Saatavissa: <http://www.kela.fi/leskenelake>. Viitattu 20.4.2018.
- Laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta. 26/2011. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110026>. Viitattu 6.3.2018.
- Maistraatti. Avioehtosopimus. Saatavissa: <http://www.maistraatti.fi/avioehtosopimus>. Viitattu 2.12.2017.
- Maistraatti. 2017. Avoin data ja tilastot. Saatavissa: <http://www.maistraatti.fi/fi/Palvelut/Mare/>. Viitattu 8.2.2018.
- Maistraatti. Vihkiminen. Saatavissa: http://www.maistraatti.fi/fi/Palvelut/vihkiminen_ja_parisuhteen_rekisterointi/Vihkiminen/%23Avioliiton%20esteiden%20tutkinta. Viitattu 8.2.2018.
- Niskanen, M. ym. 2010. Oikeusjärjestys, osa 1. Lapin Yliopisto.
- Perintö- ja lahjaverolaki. 12.7.1940/378. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1940/19400378>. Viitattu 11.1.2018
- Suojanen, K., Savolainen, H. & Korte, A. 2015. Lakiopas, juridiikan perusteet. KS-kustannus.
- Suomen evankelis- luterilainen kirkko. Avioliiton esteiden tutkinta ja esteettömyystodistus. Saatavissa: <https://evl.fi/perhejuhlataat/avioliiton-esteiden-tutkinta-ja-esteettomyystodistus>. Viitattu 8.2.2018.
- Tilastokeskus. 2013. Alussa asutaan yksin tai kaksin - lopussa uudestaan yksin. Saatavissa: https://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-12-09_001.html?s=0. Viitattu 17.4.2018.
- Tilastokeskus. 2017. Perheiden määrän kasvu aiempaa hitaampaa. https://www.stat.fi/til/perh/2016/perh_2016_2017-05-26_tie_001_fi.html. Viitattu 7.2.2018.
- Tilastokeskus. 2017. Solmittujen avioliittojen määrä väheni hieman. Saatavissa: https://www.stat.fi/til/ssaaty/2016/ssaaty_2016_2017-04-20_tie_001_fi.html. Viitattu 3.1.2018.

Verohallinto 2013. Avoeron yhteydessä maksettava hyvitys. Saatavissa:
https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48427/avoeron_yhteydessa_maksettava_hyvitys/. Viitattu 20.5.2018.

Verohallinto. 2017. Lahjaveron määrä. Saatavissa:
https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/omaisuus/lahja/lahjaveron_maar/. Viitattu 27.4.2018.

Verohallinto. 2017. Perinnön arvo. Saatavissa:
https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/omaisuus/perinto/perinnon_arv/. Viitattu 9.3.2018.

Verohallinto. 2017. Perintö. Saatavissa: <https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/omaisuus/perinto/>. Viitattu 9.3.2018

Veronmaksajat. 2017. Saako leski puoliso vähennyksen perintöverotuksessa. Saatavissa:
<https://www.veronmaksajat.fi/ajankohtaista/Ajankohtaista/Verojuristi-vastaa/saako-leski-perintoverotuksessa-puolisovähennyksen/>. Viitattu 27.4.2018.

Yle 2016. Sukupuolineutraali avioliitolaki sai lopullisen vahvistuksen. Saatavissa:
<https://yle.fi/uutiset/3-8797387>. Viitattu 22.4.2018